

Plantijn Hogeschool van de Provincie Antwerpen – EduBRON,
Universiteit Antwerpen – Groep T-Hogeschool Leuven –
Hogeschool Zeeland – Hogeschool Zuyd – KaHo Sint-Lieven –
NHTV Internationale Hogeschool Breda – Provinciale Hogeschool
Limburg – Universitair Centrum voor Talenonderwijs, Universiteit
Gent – Instituut Heilig Graf, Turnhout – KA Hoboken – Pito Stabroek
– Technisch Instituut Sint-Carolus, Sint-Niklaas – Sint-Jozefinstituut,
Kontich

www.golewe.eu

Datum publicatie: 21.08.2011

Praktijkvoorbeelden uit het secundair.

***Ontwikkeling van het GoLeWe-project in Sint-Carolus , PITO Stabroek,
Instituut Heilig Graf, KA Hoboken en Sint-Jozefinstituut.***

Tom D'Hauwer, Elke Heirman, Anne Obreno & Tine Van Doorsselaer, Technisch Instituut Sint-Carolus

Kathleen Van Wesenbeeck, Pito Stabroek

Monique Bartholomeus & Kristien Van Eekert, Instituut Heilig Graf

Kim Van der Auwera, Koninklijk Atheneum Hoboken

Peter David & Annick Swaelen, Sint-Jozefinstituut

**Publicatie in het kader van het Interregproject Goesting in Leren en Werken (GoLeWe)
Thema : Naar Hoger Onderwijs - Actie 1.1. – 1.4. : Leerstijl- en motivatietest, Zicht
op leercompetenties, Remediëren van leren, Versterken van leren - Indicator f :
verslag met goede praktijkvoorbeelden van leerbegeleiding.**

Doelgroep: directie en leerkrachten

Het GoLeWe-Project

‘Goesting in Leren en Werken’ is zowel de rode draad als de uitdaging van dit project. We willen bereiken dat jongeren hun kwaliteiten kunnen uitbouwen tot competenties die nodig zijn in de maatschappij en in het werkveld. En dat onze jong afgestudeerden werk vinden dat aansluit bij eigen mogelijkheden, motivatie en ambities en bij het vinden van een plaats in de maatschappij.

De projectacties zijn gegroepeerd in drie thema’s: een vlotte overgang naar het hoger onderwijs, leren in het hoger onderwijs en samenwerking met het werkveld. Concrete acties richten zich op het verbeteren van leercompetenties, op studiekeuzebegeleiding en op leertrajecten die afgestemd zijn op de mogelijkheden van studenten. Er gaat ook aandacht naar studententutoraat en naar competentie management. Acties die bijdragen tot een betere afstemming en samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt, zijn: werkplekleren en de uitvoering van werkveldopdrachten door studenten, co-creatie van onderwijs en facilitering van de combinatie werken en leren. Goesting in leren en werken gaan hand in hand. Want de nieuwe werknemer is een kenniswerker die zichzelf blijft ontplooien.

Abstract publicatie

In dit artikel leest u vijf voorbeelden van goede praktijk: het verhaal hoe vijf secundaire scholen de voorbije drie jaar de Lemo-test afnemen en de aansluitende studiebegeleiding ontwikkelen en integreren in het eigen schoolbeleid. Studiebegeleiders uit vijf secundaire scholen en hogeschool Plantijn vormden een lerend netwerk en gingen aan de slag met de handwijzers en de zelf ontwikkelde begeleidingsinstrumenten en -strategieën. Dit met het oog op het versterken van de leervaardigheden en de motivatie van de leerlingen.

Via het uitschrijven van deze praktijkvoorbeelden willen de vijf scholen hun praktijk beter begrijpen en die inzichten gieten in een vorm zodat ze anderen, zoals u, mogen inspireren.

Inhoud

1	Sint-Carolus Instituut	6
1.1	Inleiding	6
1.1.1	Zorgbeleid op Sint Carolus	6
1.1.2	De betekenis van GoLeWe voor Sint-Carolus	6
1.2	Ontwikkeling van GoLeWe	7
1.2.1	Jaar één : het experiment	7
1.2.2	Jaar twee : de keuze voor 5tso en de vorming van de leerkrachten	8
1.2.3	GoLeWe integreren in de lessen, plus de leerkracht als waarderende coach	10
1.3	Toekomst van GoLeWe	13
1.4	Metten van de resultaten	13
2	PITO	15
2.1	Inleiding	15
2.2	Leerstijlbegeleiding aan PITO	15
2.2.1	Voor GoLeWe	15
2.2.2	GoLeWe in uitvoering	16
2.3	Na GoLeWe	17
2.3.1	Beleidsvisie	17
2.3.2	Concrete voorbeelden	17
2.4	Steeds op zoek naar beter	18
2.4.1	Leren leren	18
2.4.2	Nieuwe vormen van ondersteuning	19
2.4.3	Enkele kanttekeningen	20
2.5	De jongste aanpassingen en initiatieven	20
2.5.1	Planmatige opvolging d.m.v. een dagboek	20
2.5.2	Studiekeuzebegeleiding maakt gebruik van Lemo-resultaten	20
2.6	Besluit	20
3	Heilig Graf	21
3.1	Inleiding	21
3.2	Zorg	21
3.3	Leren leren	21
3.4	Waarom dan nog GoLeWe?	21
3.5	Eerste uitdaging: voor welke leerlingen GoLeWe?	22
3.5.1	In het vijfde of zesdejaar?	22
3.5.2	Inzicht krijgen in de competenties die ertoe doen	22
3.5.3	Op het moment dat de nood het hoogst is	22

3.6	Tweede uitdaging: wie begeleidt GoLeWe?	22
3.6.1	Wat we niet wilden	22
3.6.2	Maar wat dan wel	22
3.6.3	Onze visie en denkpistes	23
3.6.4	Overleg met alle collega's	23
3.6.5	Wat kwam er uit de bus?	23
3.6.6	De bereidheid in kaart. Een heuse enquête	23
3.6.7	Aangenaam verrast	24
3.6.8	Intussentijd	24
3.7	Aan de slag	24
3.7.1	De coach van start	24
3.7.2	Coach gecoacht	24
3.7.3	Materiaal ter ondersteuning	25
3.7.4	Leerateliers in stw, een apart verhaal!	25
3.8	Intussentijd zijn we weer een jaar verder	26
3.8.1	De sterkte van de test en het rapport	26
3.8.2	Titularissen	27
3.8.3	Uitbreiding naar 5kso en 5tso	27
3.8.4	GoLeWe op zijn best	27
3.8.5	GoLeWe wordt een begrip	27
4	Koninklijk Atheneum Hoboken	28
4.1	Inleiding	28
4.1.1	De leerlingen en hun ouders	28
4.1.2	De school en haar team	28
4.1.3	De studiebegeleiders	29
4.2	Aan het kokerellen dan!	29
4.2.1	Vakgericht remediëren	29
4.2.2	Studiebegeleiding	30
4.2.3	Studiekeuzebegeleiding	30
4.3	Een driegangenmenu voor studiebegeleiding	30
4.3.1	Leren Leren	30
4.3.2	Leercoaching	31
4.3.3	GoLeWe	31
4.4	Het recept: de studiebegeleidingspiramide	33
5	Sint-Jozefinstituut	34
5.1	Leercompetenties in het secundair onderwijs	34
5.1.1	Context	34
5.1.2	Aanleiding	34

5.1.3	Meerwaarde	34
5.2	Een draaiboek: van testafname tot studiebegeleiding	35
5.2.1	Fasering	35
5.2.2	Sensibilisering.....	35
5.2.3	Testafname en feedback	36
5.2.4	Een gestructureerde aanpak van de studiebegeleiding	37
5.3	Voorwaarden voor een goede testsituatie en een degelijke begeleiding	38
5.3.1	Geïntegreerd beleid	38
5.3.2	Participatie	39
5.3.3	Organisatie en infrastructuur	39
5.4	Een aanpak in evolutie	40
5.4.1	Sneeuwbaaleffect	40
5.4.2	Verdere toekomstplannen.....	40
5.4.3	Bedenkingen	41
5.4.4	Kracht van het initiatief	41
6	Besluit.....	42
7	Aan de slag?	42

1 Sint-Carolus Instituut

1.1 Inleiding

Het Technisch Instituut Sint-Carolus te Sint-Niklaas bestaat uit 350 personeelsleden die onderwijs bieden aan 1907 leerlingen. Onze richtingen omvatten de domeinen : wetenschappen en zorg. De school kent drie graden tso en bso. Wil men binnen de school blijven verder studeren, kan men zowel in bso of in tso voor een 7e jaar of voor de 4e graad Verpleging (=Hoger Beroepsonderwijs) kiezen.

1.1.1 Zorgbeleid op Sint Carolus

De school vindt het niet alleen belangrijk om de leerlingen klaar te stomen voor het werkveld en/of verdere studies, maar ook te vormen met waarden en normen. Niet alleen het verstand, maar ook het hart is van belang.

Zo was de school één van de eerste in het Waasland met een vertrouwensleerkracht als aanspreekpunt voor wie op sociaal of emotioneel vlak ondersteuning nodig had. Daarnaast bouwde het de cel leerbegeleiding uit. Die bestaat uit twee logopedisten en een zorgleerkracht om een beleid op te zetten waardoor leerlingen met een leerstoornis als dyslexie of dyscalculie opgevangen worden. Tevens ontfermen deze mensen, die we op onze school daarom leerbegeleiders noemen, zich ook over leerlingen die het moeilijk hebben met leren.

Leren leren heeft zijn plaats gekregen in de drie graden. In de eerste graad kreeg het leren studeren zijn plaats in het uurrooster onder de naam 'leren leren'.. In de tweede graad beschikken de titularissen over een extra titularisuur, welke zij invullen met groepsbevorderende lessen, lessen rond normen en waarden en het leren leren. In de 3de graad breien we daar nu een vervolg aan met het GoLeWe-project.

1.1.2 De betekenis van GoLeWe voor Sint-Carolus

Na drie jaren werken met **GoLeWe** kunnen we als leerbegeleiders op het Technisch Instituut Sint-Carolus zeggen dat de meerwaarde van het **Goesting in leren en werken**project ligt in het persoonlijke feedbackrapport dat elke deelnemer ontvangt. Het rapport is een vertrekpunt om de leercompetenties en de motivatie van de leerling te versterken. Die begeleiding kan individueel of in groep gebeuren. In het eerste geval steunt de studie- en leerbegeleider of de titularis op het rapport. De leerling geeft zelf via de test aan welke zijn of haar problemen zijn. Zo kan men dit snel aanpakken. In het tweede geval kunnen leerlingen in groepjes via een leeratelier rond een bepaald item vorderingen maken.

Een derde optie is het klassikaal bijsturen. Het GoLeWe-project biedt namelijk de mogelijkheid om per klas een groepsrapport af te drukken. De titularis of de leerbegeleiding ziet via een uitgekiende kleurencode onmiddellijk of er een klassikale nood is rond een bepaalde leercompetentie. Bijsturen kan dan via een klassikale actie. Hetzij via een tweetal lesuren, waarbij de leerbegeleiders werken op die bepaalde leercompetenties, hetzij via de reguliere lessen, waarbij de vakleerkracht het leren studeren in zijn/haar lessen integreert.

In dit artikel beschrijven we hoe GoLeWe in drie jaren tot ontwikkeling kwam in onze school. We geven onze ervaringen weer. Ook schetsen we de mogelijke toekomst.

1.2 Ontwikkeling van GoLeWe

1.2.1 Jaar één : het experiment

1.2.1.1 De afname van de test in 6tso

In het eerste jaar experimenteerden we met de Leer- en Motivatietest in slechts vier klassen van het 6de jaar tso. Titularissen en leerkrachten van deze vier klassen namen we mee in het bad. Zij kregen dezelfde test als hun leerlingen. De afname van de test gebeurde op het einde van de maand oktober. De lezing van het rapport gebeurde na de herfstvakantie in de maand november. De ouders brachten we via een brief op de hoogte van bovenstaand scenario. Bovendien werd afgesproken dat het feedbackrapport in het rapport dagelijks werk bewaard zou worden, zodat de ouders ook inzage verwerven.

De huidige website www.GoLeWeb.be bestond nog niet. De hele organisatie gebeurde via e-mailverkeer, waarbij de school voor elke leerling een e-mailadres voorzag. Het rapport zelf bestond uit twee grote delen, waarbij het eerste deel voornamelijk schema's omvatte, en het tweede deel teksten. Het tweede deel was interessant, want de leerling kreeg uitleg over zijn dertien leercompetenties en vaardigheden.

Tijdens de klassenraden van december vergeleken we de schoolresultaten met de resultaten van de Lemo-test. Leerlingen die op beide rapporten uitvielen, kregen de kans om tijdens het tweede semester individuele begeleiding te volgen.

Opmerkelijk is dat we de leerlingen konden helpen die moeite hadden met het verwerken van de leerstof of die stuurloos gedrag vertoonden. Ze pikten de studietips op en deden er hun voordeel mee.

Tessa, een meisje uit 6de jaar Techniek Wetenschappen, kwam met haar feedbackrapport bij de leerbegeleiding. Stuurloos leergedrag stond in het rood. Via gerichte vraagstelling kwam Tessa tot het inzicht dat regelmatig leren voordelig is. Ze gaf zelf toe dat ze meestal 's ochtends op de bus een toets begon voor te bereiden. Samen met de leerbegeleiding werd een studieschema uitgetekend. Hobby's calculeerden we in, zodat Tessa gemiddeld elke avond toch anderhalf uur tot twee uren voor school kon werken. Tessa probeerde dit uit en na een tweetal bijsturingen, vond ze een leefbaar ritme.

Leerlingen die hoog scoorden op demotivatie, waren nauwelijks te helpen. Zij beloofden wel, luisterden, dachten en werkten actief mee tijdens de begeleiding, maar thuis slaagden ze er nauwelijks in hier een vervolg aan te breien. De verleidingen van televisie, vrienden, internet, ... waren te groot.

Maarten beloofde om elke avond voor school te werken. We vulden samen een weekplanning in en we spraken een beloningsstelsel af. Eerst leren en werken voor school, pas daarna mocht hij zijn favoriete game op de spelconsole spelen. Even lukte het Maarten om dit vol te houden. Maar na een week herviel hij in zijn oude patroon. School was een bijkomstigheid in zijn leven. In gesprekken over zijn toekomst, erkende hij wel dat hij zich diende voor te bereiden op een leven als student aan de hogeschool. Maar elke dag studeren, kon hij voorlopig niet opbrengen. Hij haakte ook af bij de leerbegeleiders. Een derde en een vierde uitnodiging voor een gesprek negeerde hij.

1.2.1.2 Vragen rond uurroosters en faciliteiten

Deze experimentele fase riep een aantal vragen/problemen op. We sommen ze kort op en diepen ze daarna uit. Om de test te organiseren, dient men te beschikken over de nodige lokalen met computers. Bovendien is het handig om dit tijdig aan te kondigen en te motiveren naar collega's toe, zodat zij zonder weerstand lestijden afstaan. Een twaalfstal leerlingen werd individueel begeleid. Maar hoe pakken we dit aan wanneer we alle zesdes de test laten afleggen ? Kunnen we dan meer leerlingen individueel begeleiden ? En doen we dit terug in het zesde jaar ? Starten we niet beter vroeger ? Nu hadden we slechts één semester om onze leerlingen bij te sturen in hun voorbereiding op het hoger onderwijs.

Het GoLeWe-project is gedigitaliseerd. Voor de afname van de Lemo-test en het lezen van het feedbackrapport dient elke leerling persoonlijk over een computer te beschikken. Het is niet aan te raden om de leerling thuis de test te laten afleggen. De vraagstelling in de Lemo-test is niet altijd eenvoudig en zorgt soms voor verwarring bij de invuller van de test. Daarom is het goed dat er een leerkracht aanwezig

is die de test kent en voor extra uitleg/hulp kan zorgen, zonder dat het deze de leerling beïnvloedt in zijn antwoord.

Belangrijk is ook dat de begeleidende leerkracht de leerlingen vooraf diets maakt, dat de Lemo-test enkel zin heeft als de leerling eerlijk en oprecht de vragen invult. De ervaring leert dat de leerlingen gemotiveerder zijn, wanneer ze de test in het brede kader van verder studeren zien. Na de 3de graad wacht immers het hoger onderwijs. Wie in het secundair onderwijs een goede studiehouding en studiemethode ontwikkelt, heeft meer kans om de moeilijke overstap naar verdere studies met succes te zetten. Het is ook van essentieel belang dat de leerlingen hun tijd nemen om de vragen op te lossen. Probeer te vermijden dat men blindelings aanvinkt.

Het invullen/oplossen van de Lemo-test vraagt voldoende faciliteiten inzake computers. Onze school beschikt over een beperkt aantal klassen met computers en werkt met een reservatiesysteem. Om twaalf en/of dertien groepen in dezelfde periode te testen, dient de organisator tijdig te reserveren. In dit eerste jaar maakten we ook de fout weinig of geen rekening te houden met het uurrooster van de leerlingen. Vakken met één uur spaarden we wel, maar verder keken we eerder naar de beschikbaarheid van het computerlokaal. Een aantal collega's vonden het niet zo fijn, dat we zo maar in hun uren een test planden. Ze zagen er niet onmiddellijk het nut van in en ze haalden terecht het argument boven dat ze al zo veel lessen verloren door uitstappen of andere projecten.

“De examens naderen en ik heb echt wel mijn lessen nodig om het leerplan wiskunde af te werken. Tweedaagse, het filmforum, het toneelbezoek... ik verloor in die klas echt wel heel wat uren. Is het mogelijk om mijn vak te ontzien?”

We informeerden achteraf de ontevreden collega's persoonlijk en mondeling over het project, waardoor we enige weerstanden wegmasseerden. Deze individuele gesprekken leerden ons wel dat collega's graag vooraf worden ingelicht.

Een ander werkpunt kwam uit de individuele begeleiding van leerlingen naar voren. De leerlingen stonden open voor onze studietips en ze pasten zo goed mogelijk hun leerstijl aan. Maar ze merkten wel op dat het allemaal kort bij elkaar kwam. Een studiekeuze maken, nadenken over en werken aan een juiste leerstijl en studiehouding, een eindwerk maken (=geïntegreerde proef of Gip), ... Ze gaven ons mee dat ze liever vroeger met het werken aan hun leerstijl waren begonnen. We merkten op dat we uit vier klassen een twaalfstal leerlingen individueel ter begeleiding over de vloer kregen. De begeleiding gebeurt op onze school in de middagpauze en duurt ongeveer 35 minuten. Welk aantal verwachten we wanneer een volledig jaar (twaalf klassen) testen? Kunnen we ze individueel begeleiden?

1.2.1.3 Rol van de directie

Een belangrijk feit vermeldde we nog niet. Het hele GoLeWe-project staat of valt ook met de inzet, de visie en de steun van de directie. Elke stap die we zetten in deze experimentele fase als in de volgende jaren gebeurde in nauw overleg met de directeur 3de graad. En elke stap werd tevens samen geëvalueerd en bijgestuurd waar nodig. Zo ontwikkelde zich in overleg tussen de directie, de leerkrachten, de leerlingen en de leerbegeleiders het GoLeWe-beleid. Het verklaart waarom we dit artikel in de wij-vorm schrijven. Het GoLeWe-project kan enkel slagen, wanneer de directie zich er volledig achter schaaft. Noodzakelijk is dat ze investeert in uren, tijd en ruimte om het project te ontwikkelen.

1.2.2 Jaar twee : de keuze voor 5tso en de vorming van de leerkrachten

1.2.2.1 Verandering

Op advies van de betrokken leerkrachten en leerlingen besloten we om GoLeWe te starten in 5tso. De motivering is eenvoudig. Vroeger starten met het voorbereiden van de leerlingen op de overstap naar het hoger onderwijs, zodat we niet meer over één maar over drie semesters beschikken. In 6tso startten we dit schooljaar niet met GoLeWe.

We bereidden ook onze leerkrachten beter voor. De titularissen van het vijfde jaar kregen eerst de kans om de test af te leggen. Zij ervoeren zelf de moeilijkheidsgraad van de vragen en het gewetensvolle onderzoek naar de persoonlijke motivering en leerhouding welke de test uitlokt. We nodigden alle collega's

uit op een startvergadering, waar zij hun vragen en bedenkingen formuleerden. Op dezelfde startvergadering lichtten we het doel en de opzet van het project toe. Samen met hen werd ook het feedbackrapport besproken. De bijeenkomst eindigde met het maken van haalbare afspraken inzake begeleiding en de opvolging van de leerlingen.

De leerbegeleider nam op dezelfde wijze als het eerste jaar de testen af. De leerlingen kregen via een powerpoint uitleg over het project. Vervolgens legden ze de test af. Twee weken later openden de leerlingen na een woordje uitleg over de leerstijlen en de verschillende competenties hun rapport. Ze kregen daarbij de opdracht om een reflectiemodel in te vullen. Ook hier bewaarden de leerlingen de feedback op de Lemo-test in het rapport dagelijks werk.

1.2.2.2 *Schaalvergroting*

De overstap van vier klassen naar dertien klassen als testpubliek, leverde heel wat praktische moeilijkheden op. Het inroosteren van beschikbare uren in de computerklassen bleek niet zo eenvoudig en het zorgde voor heel wat puzzelwerk, rekening houdend met de wensen van de collega's en de stagedagen in bepaalde richtingen. Gelukkig deden we dit reeds in de eerste week van het nieuwe schooljaar. De reservatieboeken waren vrijwel blanco. En de data werden tijdig aan de vakleerkrachten doorgegeven, zodat zij daar in hun planning rekening mee konden houden.

Het aanmaken van e-mailadressen werd verdrievoudigd¹, net als de beschikbaarheid van de leerbegeleider om de sessies rond de Lemo-test te geven. Zoals we in het eerste jaar vermoedden, steeg ook het aantal individueel op te volgen leerlingen.

Dat laatste probleem pakten we op twee manieren aan. Twee collega's leerbegeleider werden ingeschakeld en ondersteunden de GoLeWe-medewerker, zodat een dertigtal leerlingen individuele begeleiding kregen. Twee derde van deze leerlingen slaagde dat jaar. Een tweede oplossing vonden we naar evenbeeld van de hogescholen in het organiseren van leerateliers. Zo organiseerden we er drie, waarvoor een tiental leerlingen zich inschreven. Zeven van de tien slaagden erin om het zesde jaar te halen.

Een aangenaam neveneffect van het GoLeWe-rapport is dat leerlingen die bewust bezig zijn met hun studies, het rapport aangrijpen om zichzelf nog beter te maken. Ze pikten ook de tips op die hen via het feedbackrapport en een boekje met studietips² werd aangeboden.

Leerlingen die echter de hulp nodig hebben, ontsnapten vaak aan de begeleiding. Ze werden aangesproken, uitgenodigd, maar verschenen niet op de afspraak, zelfs niet op de tweede. In de grote school die wie zijn, is het makkelijk om de leerbegeleiders te ontlopen. Via het rapport laten we de ouders wel weten dat een afspraak werd gemist en bieden we de leerling een tweede kans aan. Maar we verlangen wel dat de leerling, zeker in de 3de graad, zelf de stap zet naar de leerbegeleider en dat hij of zij bereid is om aan verandering te werken. Demotivatie is echter een moeilijk te bestrijden spook. Heroriëntering is vaak de enige oplossing.

1.2.2.3 *Conclusie*

Het tweede GoLeWe-jaar leverde ons de nodige ervaring en vertrouwen op om het project dieper uit te graven. Organisatorisch ontdekten we de belangrijkste moeilijkheden en we vonden er een oplossing voor. Inhoudelijk leerden we het nut van de opvolging van leerlingen die slecht scoorden voor de examenperiode in december en die op hun feedbackrapport aangaven niet goed te zijn in bepaalde leervaardigheden. We voelden ook de betrokkenheid van bepaalde leerkrachten en titularissen. Ze spraken ons aan en vroegen om meer informatie en vorming. Zij brachten ook ideeën aan om het GoLeWe-project in de lessen op te nemen.

¹ Dit probleem valt weg in het 3de jaar wanneer de website operationeel wordt. Al blijft het nodig om enige tijd te voorzien, voor het aanmaken van een profiel, codes ... en dergelijke.

² Een samenvatting van de handwijzers die ontwikkeld werden door de Hogeschool Plantijn en de vijf secundaire scholen van het GoLeWe-project.

1.2.3 GoLeWe integreren in de lessen, plus de leerkracht als waarderende coach

1.2.3.1 Vlottere techniek

Het 3de jaar GoLeWe-jaar is ook het laatste jaar waarin een leerbegeleider uren kreeg om het project op school te organiseren. Belangrijk was dus om uit te kijken naar een manier om het voortbestaan van het project te garanderen. Het antwoord werd door een aantal betrokken leerkrachten aangereikt : integreer de test en het bespreken van het rapport in de lessen.

De techniek bood al een uitweg. De website www.GoLeWeb.eu werd actief, waardoor het afnemen van de test en het lezen van het feedbackrapport in hetzelfde tijdsbestek kan uitgevoerd worden. Bovendien ontvingen we nu als school ook het zelfbeschikkingsrecht om de afname van Lemo-test te beheren. Per klas kan je nu in minimum twee aan één sluitende lesuren het geheel organiseren.

Een tweede belangrijk verschil is de verandering van het feedbackrapport tot een zeer bruikbaar instrument. Wat opvalt is dat je als deelnemer onmiddellijk een top drie van je sterkten krijgt. Het rapport focust nu dus op het positieve. Ook de tabellen zijn vereenvoudigd tot drie schema's waar met balkjes en lachende mannetjes wordt gewerkt.

Dit werkbaar en van een mooie lay-out voorziene rapport stimuleerde ons om nog meer in te zetten op het GoLeWe-project. Het hoofddoel blijft de leerlingen voor te bereiden op het hoger onderwijs. We kijken niet zo zeer meer naar het negatieve, maar overtuigen de leerlingen om in te zetten op haar of zijn leersterkten. Theoretisch wordt dit onderbouwd door het werk van Marcus Buckingham. Inzetten op het talent van de leerling met de bedoeling dat te ontwikkelen en zo succeservaringen te creëren. Succeservaringen zorgen voor zelfvertrouwen, wat weer leidt tot een betere motivatie en inzet om nog beter te studeren. De leerling ervaart zijn inzet als lonend en dit stimuleert hem of haar om verder te doen.

1.2.3.2 Integratie

Om GoLeWe te integreren in de lessen bekeken we de tips die collega's ons gaven en we namen ook het lessenpakket van de verschillende richtingen onder de loep. In de richting Gezondheids- en Welzijnswetenschappen leerden we dat daar seminars in pakketten van drie lesuren worden georganiseerd. Ideaal om GoLeWe te plaatsen. De eerste twee lesuren vulden we in met uitleg over de Lemo-test, de afname van de test, het lezen van het rapport en de nodige reflectie daarover. Bovendien grepen we het derde lesuur aan om samen met de leerlingen de website www.GoLeWeb.eu te verkennen, alwaar zij de Studie Handwijzer voor de leerlingen konden raadplegen. Per twee kregen ze de opdracht om op het einde van de les een bruikbare tip of tool voor te stellen aan de andere leden van de klas.

Ine en Maarten lazen de tool twee in verband met analyseren, relateren en structuren. Ze legden deze als volgt uit. "Het is belangrijk om eerst oriënterend te lezen ! Weet wat er in de bijvoorbeeld in de cursus psychologie staat. Daarna lees je per hoofdstuk aandachtig de alinea's. Stel vast hoeveel alinea's er zijn. Vraag jezelf af wat de kerngedachte van een alinea is. Zorg dat je het begrijpt ! En leer dit. Ga na wat bijzaken zijn. Je kan deze tool best afprinten en op je bureau leggen. Daardoor kan je stap voor stap deze tool volgen."

De collega's van psychologie en pedagogiek werden aangesproken om de seminars bij te wonen met de bedoeling om later zelf de test af te nemen en te begeleiden. Het opzet is ook dat zij in hun lessen terug komen op dit feedbackrapport. En zo de leerlingen te begeleiden in de bewustwording van hun leerproces.

In de richtingen Jeugd- en Gehandicaptenzorg merkten we op dat de twee titularissen het feedbackrapport spontaan meenamen in hun individuele besprekingen met de leerling over haar of zijn stages en attitudes. Het feedbackrapport kan hier gebruikt worden in het vak orthopedagogie of beroepsgerichte pedagogie of beroepsgerichte psychologie. Al wordt de discussie nog gevoerd, omdat de vakleerkrachten niet graag lessen missen in functie van de hoeveelheid leerstof die gezien moet worden. Een oplossing lijkt hier om de testafname in de lessen Nederlands te organiseren. Zie ook verder.

In deze richting krijgen de leerlingen trouwens voldoende feedbackmomenten van de titularissen over hun attitudes en stages. Het feedbackrapport wordt een extra instrument voor de titularissen om de leerlingen beter te maken, hetzij betere studenten, hetzij betere vakmensen.

In de richting Sociale en technische wetenschappen vroegen de leerkrachten van het vak sociale wetenschappen zelf om dit project. Een aantal doelstellingen van dit project vallen namelijk samen met een aantal eindtermen voor dit vak. We denken hierbij bijvoorbeeld aan het werken rond zelfinzicht. Een collega nam zelf de uitdaging aan om zelfs al eens een testsessie voor haar rekening te nemen. En ze verkende verder welke mogelijkheden er zijn rond dit project in haar lessen.

In de wetenschappelijke richtingen die we aanbieden, merkten we dat de collega's wetenschappen niet graag tijd verliezen aan dit project. De tijd in de labo's en zowel de theorie als praktijklessen zijn hier heel kostbaar. Daarom spraken we de leerkracht Nederlands aan, die onmiddellijk enthousiast reageerde. Het lezen van de vragen van de Lemo-test, het lezen van het feedbackrapport en het beoordelen van het individuele rapport het zijn opdrachten die de lees- en schrijfvaardigheid van de leerlingen stimuleren. Het kadert trouwens in de leerplandoelstellingen van het vak Nederlands als daar zijn : een rapport leren lezen, schema's leren maken, enzovoort.

In dit 3de jaar verenigden we de afname van de Lemo-test en het bespreken van het feedbackrapport in één blok van twee of drie lesuren. We zorgden dat de leerkrachten die het project in de toekomst zullen overnemen aanwezig waren. Ze namen tijdens deze sessie notities en stelden achteraf ook vragen.

1.2.3.3 Vorming van de collega's

Alle leerkrachten van de 3de graad tso en de collega's van 5tso in het bijzonder nodigden we tijdens dit eerste semester uit voor een GoLeWe-nascholing op een woensdagnamiddag. In een blok van drie uren leerden we hen de techniek van het waarderend coachen. De collega's ontdekten hoe het voelde om vanuit een eigen succeservaring verder te denken en te werken. Het geeft een goed gevoel en het zet je aan tot meer doen.

Via overleg in groepjes van vier of vijf personen maakten de aanwezigen ook een lijst van competenties welke zij nodig achten voor een leerling die met succes het hoger onderwijs wil aanvatten. Een denkoefening die heel wat neuzen in dezelfde richting zette.

Belangrijk is dat we de leerling leren voor zichzelf te denken. Zij of hij dient zelfstandig en kritisch leerstof te verwerken. De leerling dient zichzelf ook te kunnen organiseren in het bijhouden van notities en het plannen van vaste studiemomenten.

In de daar op volgende oefeningen en discussies gaven de collega's aan elkaar tips en voorbeelden om in lessen te werken aan leervaardigheden. Het zorgde voor een fijne kruisbestuiving.

"Ik stuur inderdaad mijn leerlingen zeer bewust. Anders zijn ze nooit in orde voor mijn vak. Ik noteer wie zijn materiaal bij heeft, wie extra oefeningen maakt, ...", vertelt een collega wiskunde. "Ik besef dat ze daardoor hun zelfsturing niet ontwikkelen, maar ik vind het belangrijker om te kunnen lesgeven aan leerlingen die in orde zijn."

Tot slot van deze namiddag verkenden de aanwezigen de website www.GoLeWe.eu waar twee interessante handwijzers³ staan. Zowel de leerkracht als coach, als de leerling vonden daarin gesneden materiaal om leercompetenties te verbeteren. Via zoekopdrachten bereidden de leerkrachten tijdens de sessie een paar lessen voor, waarin ze op de eerste plaats de leerinhoud onderwezen en op de tweede plaats de leercompetenties van de leerlingen beter maakten.

De nascholingssessie eindigde met de vraag aan de titularissen om leerlingen te coachen inzake studeren. Een extra taak, daar zijn we ons van bewust, die we realistisch invulden, omdat het haalbaar zou blijven. Zo spraken we af dat elke titularis met maximum twee leerlingen een waarderend/coachend gesprek zou voeren over zijn/haar leren. In onze school krijgt elke klas twee titularissen, zodat vier leerlingen per klas begeleid kunnen worden. Wie wordt opgevolgd, is een keuze van de klassenraad van december.

In de individuele gesprekken met de titularissen kwam een positief gevoel naar voren. Ze kregen leerlingen toegewezen die vaak niet meer nodig hadden dan een duwtje in de rug. Aanmoediging en/of het gevoel dat iemand je volgt en over je studieresultaten inzigt, doet bij sommige leerlingen wonderen. Op het einde van

³ www.GoLeWe.eu → Naar hoger onderwijs → 1.3. Remediëren van leren → Handwijzer voor leerlingen

www.GoLeWe.eu → Naar hoger onderwijs → 1.3. Remediëren van leren → rechterkolom → Handwijzer voor het coachen van efficiënt en succesvol studeren voor studiebegeleiders.

dit 3de jaar plannen we een evaluatievergadering met alle titularissen. Indien zij dit wensen, willen we hen ook nog ondersteunen door een nascholing te organiseren waarop zij praktische studietips krijgen.

Ik heb toch het gevoel dat Els het beter doet na het gesprek met haar. Gevoel is een verkeerd gekozen woord. Ze doet het beter. Zo geeft Els schema's af van bepaalde hoofdstukken. Ik kijk die na en zeg haar dat ze goed bezig is. Het vertaalt zich ook in een beter rapport dan we gewoon waren.

1.2.3.4 Werkwijze - overzicht

De klassenraad van december is dus een belangrijk evaluatiemoment. Ter voorbereiding krijgt de titularis van een klas uit 5tso een overzicht van alle examenscores en een GoLeWe- groepsrapport. Zij of hij ziet door het kleurensysteem de leercompetenties waarin de leerling sterk is, en waar niet. En hoe hoog de motivatie staat.

Tijdens de klassenraad evalueren de leerkrachten de werkhouding en de studiec capaciteiten van de leerling. Leerlingen die het goed doen, worden uiteraard beloond met een goed/knap rapport. Voor leerlingen die het niet zo goed deden, zoekt de klassenraad een oplossing. Indien de leerstof niet begrepen is, dringen bijlessen zich op. Zit echter de studiemethode van de leerling niet goed, dan adviseert men naargelang de problematiek een oplossing. Dit kan de individuele begeleiding door een leerbegeleider zijn, ofwel het volgen van één of meerdere leerateliers, ofwel de persoonlijke opvolging door de titularis als coach.

Het spreekt voor zich dat we de leerlingen die enkel het spreekwoordelijk klopje op de rug nodig hebben om hun zelfvertrouwen aan te wakkeren inzake studeren of die makkelijk bij te sturen zijn door de titularis laten begeleiden. De leerlingen die compleet fout zitten met hun studiemethode krijgen een uitnodiging voor een individueel gesprek met de leerbegeleider. Leerlingen die even wakker geschud dienen te worden of die opvallend op één competentie uitvallen, sturen we door naar de leerateliers.

1.2.3.5 Leerateliers

Via de website⁴ van de school afficheren we de data en de inhoud van de leerateliers. Leerlingen kunnen zich vrijwillig inschrijven of onder lichte dwang van het advies van de klassenraad van december. In het 3de jaar van het GoLeWe-project waren er vier leerateliers met de volgende thema's : planning, structuren, schematiseren en motivatie.

Doel van de leerateliers is dat de leerlingen van elkaars ervaringen leren en de tips van de leerbegeleiders ter harte nemen. Dit heeft effect wanneer de deelnemers bij elkaar hetzelfde probleem herkennen en elkaar stimuleren om dit probleem aan te pakken. Zo trekken ze elkaar bij wijze van spreken uit het moeras en helpen ze elkaar om de eigen studiemethode beter te maken en vol te houden. Het gevoel niet alleen te zijn, blijkt sterker te zijn dan de stempel "hij of zij moet naar het leeratelier." Door de leerateliers aan te kondigen via de website en leerlingen kans te geven via die weg in te schrijven, vermijden we trouwens die stempel. Leerlingen krijgen de kans te zeggen dat ze zich vrijwillig inschrijven en al verder denken over hun toekomst na het secundair onderwijs.

Negatief is echter de korte duur van het leeratelier met name 30 minuten, waardoor niet iedereen aan bod kan komen. We overwegen om volgend schooljaar de leerateliers op woensdagnamiddag te leggen, zodat de leerlingen tijd en ruimte krijgen om het aanbod te verwerken. Ze kunnen dan ook eventueel langer blijven voor een individueel gesprek. Van elk leeratelier krijgen de leerlingen de studietips mee op papier.

1.2.3.6 Ontmoeting met docenten hoge school

Onze leerkrachten zijn zich bewust van de moeilijke overstap van het secundair onderwijs naar het hoger onderwijs. Om die kloof te verkleinen, nodigden we op de pedagogische studiedag van onze school drie

⁴ www.sint-carolus.be is de praktische informatiesite over de school, www.carolusnieuws.be is de site die het dagelijkse leven op de school weergeeft.

docenten uit. We kozen voor de vakgebieden orthopedagogie, onderwijs en wetenschappen, omdat de meerderheid van onze leerlingen in die richtingen hun opleiding verder zetten.

Tijdens deze ontmoeting vroegen we aan de leerkrachten en de docenten om niet alleen een profiel op te stellen van de ideale student, maar ook om de specifieke leercompetenties vast te leggen die de studierichtingen orthopedagogie, onderwijs en wetenschappen vereisen. Daarnaast voorzagen we ook tijd om het vakinhoudelijke te bespreken. We kiezen voor een paar opvallende vaststellingen.

Zelfsturing of het gebrek eraan speelt heel veel eerstejaars studenten parten. Ze vertonen uitstelgedrag en plannen hun werk op lange termijn niet goed. De vrijheid overvalt hen letterlijk. Een vraag die de verschillende groepjes zich stelde : betuttelen we de leerlingen in de laatste graad van het secundair onderwijs niet teveel ? Houden we ze met andere woorden niet teveel bij het handje ? Doorzettingsvermogen is een essentiële vereiste om het te maken in het hoger onderwijs.

Leerstof analytisch en kritisch verwerken kan beter. Het blijft vaak bij een teveel van buiten leren. De taalvaardigheid blijkt bij heel wat studenten ondermaats bij het maken van verslagen, uitwerken van projecten, enz. Het knippen en plakken van internetteksten gebeurt vaak zonder enige kritische reflectie en verwerking, waardoor het werk plagiaat wordt. Omgaan met informatie dient getraind te worden.

Leerlingen die uit een technische richting komen, hebben een extra pluspunt in de vorm van hun praktijkervaring, welke zij opdeden tijdens hun stage. Ze zijn ook beter in het ontwikkelen van oplossingsstrategieën.

We organiseerden de ontmoeting tussen leerkrachten en docenten met de bedoeling onze collega's uit de 3de graad nog bewuster te maken van het doel van het GoLeWe-project. Leerlingen beter voorbereiden op het hoger onderwijs. De achtentwintig aanwezige leerkrachten van Carolus bestempelden deze bijeenkomst als zeer nuttig en leerrijk. Ze beloofden de niet aanwezige collega's via de vakwerkgroepen op de hoogte te brengen en ook aldaar strategieën te ontwikkelen om de leervaardigheden en competenties van onze leerlingen sterker te maken.

1.3 Toekomst van GoLeWe

Komende jaren ondersteunen we vanuit de leerbegeleiding de collega's die in hun lessen de test afnemen en het feedbackrapport bespreken. We proberen in de mate van het mogelijke aanwezig te zijn op de klassenraden van december om mee voor elke leerling een gepaste begeleiding inzake studiemethode te adviseren. Zelf staan we dan borg voor de leerateliers en de individuele begeleiding.

Bovendien onderzoeken we de vraag van collega's om in 6tso de Lemo-test te hernemen. Ze zijn namelijk benieuwd of de leerlingen een evolutie zien in hun leercompetenties en motivatie. Of met andere woorden het GoLeWe-project keert terug naar de plaats waar het ooit voor onze school begon.

1.4 Meten van de resultaten

De invloed van het GoLeWe-project kunnen we niet in exacte cijfers meten. Binnen onze school zien we enkel of een leerling van 5tso naar 6tso gaat. Daarbij letten we vooral op diegenen die via één van de diverse kanalen begeleiding kregen. Maar hoe doen ze het verder in het hoger onderwijs ? Onze school probeert met behulp van het CLB en de verschillende hogescholen wel op de hoogte te blijven van de vooruitgang van onze oud-leerlingen, maar door het systeem van studiepunten en mee te nemen vakken, is het niet altijd even duidelijk hoe ver iemand in zijn studieproces zit.

We mogen niet vergeten dat het hele project een opvoedings- en bewustwordingsproces is. Leerlingen doen inzien dat ze hun studieproces beter kunnen maken en hen de middelen aanreiken om dit te verbeteren. Elke leerling dient daarom zijn leermethode zelf in vraag te stellen. Het vraagt een kritisch denkvermogen. Sommige leerlingen gaan daar snel in mee, anderen groeien daar trager in. Sommige leerlingen aanvaarden sneller de tips en de aanwijzingen van de titularis of de leerbegeleider. Andere leerlingen ervaren proefondervindelijk liever eerst hoe het niet moet en gaan pas daarna op zoek naar de juiste methode. Sommige leerlingen ontwikkelen zich ook sneller tot zelfstandige studenten, andere leerlingen hebben heel lang nood aan sturing en/of begeleiding en/of feedback. Kortom het is een

individueel proces dat zich over meerdere jaren strekt. Als we terugkijken naar onze eigen manier van leren en werken als leerling, als student en als volwassenen, dan constateren we zelf een enorme evolutie.

Bovendien willen we er op wijzen dat een aantal leerlingen geen extra leerbegeleiding krijgt. Een deel van hen leest in alle stilte thuis het feedbackrapport en zoekt via de website gepaste tips en de tools waarmee ze aan de slag gaan. Ze doen dit zonder hulp. Vaak gaat het om de sterkere leerlingen die zo zichzelf nog sterker maken. Evenzeer is er een groep van leerlingen die het feedbackrapport na die eerste lezing in de klas, nooit meer leest. En al evenmin pogingen onderneemt om de studiemethode aan te passen. Ze lukten erin om het vijfde jaar te halen, en zien geen redenen om hun leerproces bij te sturen.

In de marge daarvan, willen we een kleine kanttekening maken. In het derde jaar van het GoLeWe-project kregen we als leerbegeleiders plots vijf leerlingen uit het zesde jaar over de vloer met de vraag om begeleiding. Wat blijkt? Ze zagen in dat ze met hun huidige studiemethode het zesde jaar en het eerste jaar hoger onderwijs niet konden halen. De hoeveelheid leerstof en het aantal werken bleken niet meer te overwinnen. Dankzij de Lemo-test in het vijfde jaar wisten ze dat er verandering mogelijk is.

Valerie leerde slechts wanneer een toets zich aandienende. Ze bracht veel tijd door in de manege. Haar hobby paardrijden vroeg veel tijd. Werken aan de Gip, labo-verslagen maken, toetsen maken, Bovendien studeerde ze steeds uit zelf gemaakte samenvattingen, prachtige staaltjes van mooi overschrijven. Met Valerie werd een planning uitgewerkt, waarin hobby en studeren hun plaats vonden. Bovendien leerde Valerie studeren uit de cursus, waarbij de inhoudstafel als schema en overzicht op de leerinhouden wordt gebruikt. Ook werkten we aan het leren met inzicht.

De lezer begrijpt dus dat de resultaten van het GoLeWe-project moeilijk te meten zijn in exacte cijfers. Maar toch hebben we een goed gevoel bij het hele project. Het bood ons de Lemo-test als instrument om het leren van onze leerlingen te stimuleren en te verbeteren.

2 PITO

2.1 Inleiding

PITO staat bekend om haar *leerlinggericht* onderwijs. Niet iedereen is een genie en sommige vakken vragen best veel aandacht omdat ze moeilijk zijn. PITO tracht al haar leerlingen plezier te laten ondervinden bij het leerproces. Het doel is dat leerlingen graag naar school komen en gemotiveerd hun lessen volgen en studeren. Dit “leerplezier” is nauw verwant met een gevoel van succes: wie slaagt in iets, zal het ook leuk vinden om hiervoor te werken. De school investeert daarom al geruime tijd in leerstijlbegeleiding. Uit ondervinding blijkt dat het begeleiden en coachen van de leerlingen om hun leercompetenties te versterken bij hen dit gevoel van succes positief beïnvloedt.

Het praktijkverhaal van PITO vertelt hoe het GoLeWe-project ervoor zorgde dat leerstijlbegeleiding geïntegreerde en systematische aandacht heeft gekregen binnen de school. Het vertrekt vanuit een schets hoe de leerstijlbegeleiding vorm kreeg vóór de instap in het project.

2.2 Leerstijlbegeleiding aan PITO

2.2.1 Voor GoLeWe

Vooraleer de school instapte in het toenmalige DoLeLe-project met als vervolgproject GoLeWe, maakte PITO Stabroek al gebruik van *remediëringscontracten*. Dit was de belangrijkste vorm van leerstijlbegeleiding. Wanneer een leerling al vele aansporingen had gekregen om zijn studievaardigheden bij te spijkeren, maar daartoe nog nooit echt initiatief had genomen, volgde de opstelling van een remediëringscontract met die leerling. PITO werkte met 2 soorten ‘contract’: enerzijds bestond er studiebegeleiding voor planmatig handelen en anderzijds bood PITO vakgebonden studiebegeleiding aan. De klassenraad besliste na de kerstexamens op basis van de behaalde resultaten tijdens het eerste semester over het al dan niet toekennen van een van beide vormen van begeleiding aan een leerling.

De ondersteuning “Planmatig handelen” hield concrete afspraken met de leerling in:

- de schoolagenda moest in orde zijn
- de leerling moest met een voorbereidingsschrift werken en een weekplanning opstellen
- deze moesten elke week afgegeven worden aan de klasleraar
- de planning, de lesvoorbereidingen en de agenda werden op regelmatige basis gecontroleerd door en besproken met de graadcoördinator

De opvolging hiervan gebeurde zoals vermeld door de klasleraar. Deze ondersteunde de leerling zeer nauwgezet, bijgestaan door de graadcoördinator.

Een “Vakgebonden” ondersteuning diende wanneer een leerling het moeilijk had met een welbepaald vak. In dit geval was het de vakleerkracht die zelf afspraken op papier zette met de leerling en die zorgde voor de opvolging ervan. Enkele voorbeelden hiervan:

- de leerling moest wekelijks een samenvatting van de geziene leerstof en de gemaakte oefeningen tonen
- de leerling moest extra oefeningen maken en deze laten zien
- de leerling moest voorbereidingen voor spreekbeurten, eventueel een presentatie, op voorhand voorleggen aan de vakleerkracht.

De afspraken op deze 2 ‘contracten’ waren bindend. De klassenraad evalueerde de opvolging ervan en de school bracht de ouders op de hoogte van de evolutie.

PITO besteedt ook veel aandacht aan de begeleiding van leerlingen met *leerstoornissen*. De school beschikt over een beleid inzake opvolging van deze leerlingen. Zo krijgen leerlingen met leerproblemen

zoals dyslexie of dysorthografie een persoonlijk contract. Afhankelijk van hun specifieke noden en problemen zal de school hen bepaalde faciliteiten aanbieden als extra ondersteuning. Leerlingen met dyslexie krijgen hierdoor bijvoorbeeld de kans om tijdens de examens verder te werken na 12 uur.

Ook remedial teaching verdient hier zeker een vermelding. Leerlingen die andere leercompetenties missen dan de eerder vermelde problemen, hebben specifieke hulp nodig. In dit geval kunnen zij rekenen op remedial teaching. Door deze individuele begeleidingsaanpak tracht de school hen zo veel mogelijk te ondersteunen in hun studiemethode en motivatie.

Daarnaast werkt elke leerkracht zelf initiatieven uit om het leren te versterken. In de lessen besteden zij dan ook vaak aandacht aan het verwerken van informatie en aan het maken van een planning en geven zij (vakspecifieke) studietips aan hun leerlingen.

PITO streeft echter vooral naar structureel ingebedde begeleiding op klasniveau. Het is echt de bedoeling dat dergelijke ondersteuning vastgeworteld zit in een systematische begeleiding van alle leerlingen. Het GoLeWe-project, gericht op de overgang van het secundair naar het hoger onderwijs, is hiertoe een belangrijke aanzet.

2.2.2 GoLeWe in uitvoering

2.2.2.1 Deelname was vanzelfsprekend

PITO stelt zichzelf tot doelstelling om haar leerlingen optimaal te begeleiden en te coachen bij het versterken van hun leercompetenties opdat hun slaagkansen zouden verhogen en zij een succesgevoel zouden ervaren. Bovendien wenst de school hen zo goed mogelijk voor te bereiden op de overstap naar hoger onderwijs. Om beide uitdagingen te realiseren, kwamen de reeds bestaande contacten met de hogescholen (studie- en beroepskeuzetest, SID-in beurs, bezoek van de laatstejaars aan de hogescholen, ...) goed van pas. Het inzicht rees dat heel wat leerlingen nog een aantal leercompetenties misten om probleemloos van start te kunnen gaan in het hoger onderwijs. Hiervoor is een goede afstemming op en een vlotte samenwerking met het hoger onderwijs een absolute noodzaak. Toen het GoLeWe-project startte, was de beslissing om hieraan deel te nemen dan ook snel gemaakt.

Alle partners van het GoLeWe-project mogen gebruikmaken van de Lemo-test, een leerstijl- en motivatietest die gebaseerd is op de ILS van Vermunt. PITO laat haar leerlingen deze -test afleggen om hen inzicht te bieden over hun motivatie en leercompetenties en om hen aan te zetten om hierover te reflecteren. De tweede doelstelling van de testafname is dat de school een beeld zou krijgen van de leercompetenties van haar leerlingen.

2.2.2.2 Verloop van de testafname

Deze test wordt net voor de herfstvakantie afgenomen bij alle vijfde- en zesdejaars. De ouders en leerlingen kregen de informatie dat deze test deel uitmaakt van de voorbereiding die de school voorziet om haar leerlingen zo goed mogelijk te begeleiden en voor te bereiden op hoger onderwijs. De leerlingen leggen de test klassikaal af, bij voorkeur tijdens een lesuur van de klasleraar. Deze komt het nauwst in contact met de leerlingen van die bepaalde klas en fungeert voor hen dan ook als vertrouwenspersoon. De testafname dient immers in een vertrouwde sfeer met een zo laag mogelijke drempel te gebeuren. Uiteraard is de projectmedewerker steeds aanwezig om praktisch uitleg te verschaffen. Wanneer het organisatorisch niet mogelijk is om de testafname te laten gebeuren tijdens een lesuur van de klasleraar, wordt hiervoor een lesuur gebruikt van een leerkracht die veel uren les geeft aan die klas.

2.2.2.3 Communicatie van de feedback aan leerlingen

Vlak na de testafname krijgen de leerlingen hun persoonlijk feedbackrapport. We bespreken deze resultaten op PITO klassikaal, opdat de leerlingen hun feedbackrapport juist zouden interpreteren. De projectmedewerker geeft uitleg en informatie bij de verschillende aspecten waarop de leerlingen getest zijn en verschaft duiding bij de behaalde scores. Elke leercompetentie wordt zo goed mogelijk geïllustreerd met een concreet voorbeeld, zodat de leerlingen duidelijk begrijpen wat de competentie precies inhoudt.

Achteraf kregen de leerlingen de opdracht om individueel een reflectie op papier te zetten bij hun feedbackrapport.

De reacties van de leerlingen op de test en de feedback die ze kregen waren gemengd: sommigen konden zich volledig vinden in de resultaten en benadrukten de positieve waarde van de test. Enkele spontane reacties waren: “De test komt overeen met mijn eigen ideeën” of “Door deze test ben ik gaan nadenken over mijn studiemethode.” Voor anderen was de test minder geslaagd, met reacties zoals: “De test is voor mij overbodig want ik ga werken na dit jaar.”

Er kwam van de leerlingen maar weinig vraag naar verdere studiebegeleiding na de afname en feedback van deze test. Daaruit blijkt dat leerlingen de drempel om individueel een gesprek aan te vragen met een studiebegeleider zeer hoog ervaren.

2.2.2.4 Opvolging na feedbackrapport

De projectmedewerker woonde vervolgens de klassenraden van december bij. Met de feedbackrapporten voor zich volgde ze de bespreking van de leerlingen door het leerkrachtenteam. Het beeld dat de vakleerkrachten schetsten na de kerstexamens stemde overeen met de werkpunten die de leerlingen hadden gekregen in hun persoonlijke feedbackrapport. De klassenraad besliste op dat moment over het aanbieden van verdere ondersteuning aan een leerling die minder goede resultaten behaalde tijdens het eerste semester. Elke leerling voor wie dit nodig geacht werd, krijgt dus een concreet en individueel voorstel tot studiebegeleiding. Op dit moment neemt de CELLEER deze taak gedeeltelijk op zich.

Samen met alle projectpartners ontwikkelde PITO talrijke tips en tools die studiebegeleiders kunnen gebruiken om leerlingen te begeleiden. De verschillende partners bundelden hun expertise en ervaring samen in een *“Handwijzer voor studiebegeleiding”*. Dit is nog steeds een waardevolle informatiebron bij het coachen van leerlingen bij het analyseren en optimaliseren van hun leerproces.

2.2.2.5 Vaak voorkomende werkpunten bij de leerlingen

Uit de feedbackrapporten kwamen ook enkele algemene conclusies duidelijk naar voor: twee grote werkpunten kwamen zeer vaak voor in de feedbackrapporten, namelijk ‘*stuurloos leergedrag*’ en ‘*demotivatie*’. Wanneer een leerling bij ‘stuurloos leergedrag’ een ‘somber’ mannetje krijgt, betekent dit dat zijn leerproces nog niet optimaal verloopt. Op PITO hebben veel leerkrachten ook dit beeld van de leerlingen: “Onze leerlingen kunnen niet plannen,” is een vaak voorkomende commentaar. Bovendien lijden veel van de leerlingen aan een gebrekkige motivatie. Op vlak van ‘motivatie’ scoorden vooral de leerlingen die na het secundair van plan zijn om te gaan werken zeer laag.

2.3 Na GoLeWe

2.3.1 Beleidsvisie

PITO heeft wel degelijk rekening gehouden met deze twee conclusies bij het uitwerken van een nieuw beleid inzake leerstijlbegeleiding. Aangezien enkel remediërend werken niet voldoende lijkt, wil PITO in de toekomst meer de nadruk leggen op preventieve acties, gericht op het versterken van de leercompetenties van haar leerlingen. Dit vertaalt zich in allerlei acties die de school nu op touw zet.

2.3.2 Concrete voorbeelden

2.3.2.1 Schoolagenda - handwijzer

Het eerste initiatief is ontwikkeld met de bedoeling dat de leerlingen goed gebruik leren maken van hun schoolagenda. Het gaat om een “handwijzer”, in weze een bladwijzer in de vorm van een pijl, waarop enkele tips staan voor een optimaal gebruik van een agenda. Zo krijgen de leerlingen elke keer ze hun

schoolagenda openen een herinnering dat hun schoolwerk plannen erg belangrijk is. Hierdoor komt PITO preventief tegemoet aan het aspect 'stuurloos gedrag' uit de Lemo-test.

2.3.2.2 Tips & tools op Smartschool

PITO biedt de gebundelde tips en tools van het afgelopen schooljaar aan de leerlingen aan via het elektronisch leerplatform Smartschool. De school informeert en herinnert de leerlingen er regelmatig aan dat deze tips voor hen ter beschikking staan en waar ze ze precies kunnen vinden. Zo kunnen de leerlingen zelf, op eigen tempo en initiatief, stapsgewijs hun leercompetenties verbeteren.

2.3.2.3 Afwisselende didactische werkvormen en alternatieve evaluatiemethodes

Om de motivatie van de leerlingen op te krikken, gebruiken de leerkrachten ook afwisselende didactische werkvormen en alternatieve evaluatiemethodes. Zo werken de leerlingen soms aan groepswerken, doen ze aan begeleid zelfstandig leren en integreren de leerkrachten modern multimediamateriaal in de lessen. Op vlak van evaluatievormen experimenteert de school met peerevaluatie, groepsevaluatie en zelfevaluatie naast de reeds gehanteerde vormen van examens, permanente evaluatie, praktijkevaluaties en stages.

2.3.2.4 Vak- en klasoverschrijdend project

Op het einde van het vijfde jaar nemen de leerlingen deel aan een klas- en vakoverschrijdend project. In groepjes van ongeveer zes leerlingen werken zij onder begeleiding van een coach (leerkracht) aan een opdracht. Ze zullen individueel en in team acties moeten ondernemen om het project te doen slagen. In deze opdrachten zitten zo veel mogelijk vakoverschrijdende eindtermen verwerkt (leren leren, sociorelationele ontwikkeling, ...) Ze zullen deze competenties moeten aanwenden om hun opdracht tot een goed einde te brengen.

2.3.2.5 Functioneringsgesprekken

Voor de leerlingen van de derde graad is er nog een andere, persoonlijke, manier van begeleiding en zelfevaluatie voorzien. Deze leerlingen krijgen namelijk tweemaal per schooljaar een functioneringsgesprek met hun klasleraar. Zo kunnen ze tijdens dit gesprek iets dieper ingaan op de rapportresultaten van de leerling, om daaruit enkele concrete actiepunten voor de leerling te noteren. Tijdens dit functioneringsgesprek komen niet enkel de resultaten aan bod, maar bespreken beide partijen ook het algemeen welbevinden en de houding van de leerling. Het eerste functioneringsgesprek vindt plaats net voor de herfstvakantie, het tweede rond de paasvakantie. Dit initiatief wordt positief onthaald door de leerlingen, omdat zij op deze manier de drempel erg laag ervaren om te praten over hun motivatie en eventuele studieproblemen, in tegenstelling tot het specifiek aanvragen van een persoonlijk gesprek met een studiebegeleider. De klasleraar speelt hier als vertrouwenspersoon dus een erg belangrijke rol.

2.4 Steeds op zoek naar beter

Na de eerste ervaringen met het GoLeWe-project, blijkt dat PITO steeds op zoek is naar verbetering zodat de leerlingen optimaal nut kunnen halen uit het invullen van de test en uit de analyse van hun testresultaten.

2.4.1 Leren leren

Zo is PITO voor leerlingen van de derde graad gestart met sessies "Leren leren" in de vorm van leerateliers. Na het bespreken van het feedbackrapport organiseert de school vrijblijvende remediëring over het studeren van bepaalde vakken, zodat de leerlingen kunnen reflecteren over hun studiemethode voor bepaalde vakken en deze indien nodig kunnen bijsturen. Er is een inleidende sessie die klassikaal aan alle leerlingen van de derde graad wordt aangeboden. Daarna kunnen de leerlingen uit vrije wil, soms

op aanraden van hun leerkrachten of de CELLEER, een of meerdere sessies volgen. Deze sessies behandelen het studeren van taalvakken, zaakvakken, wiskunde en wetenschappelijke vakken. De planning ervan gebeurt in de periode voorafgaand aan de kerstexamens, zodat de leerlingen de aangeboden studietips kunnen gebruiken tijdens hun voorbereiding op de kerstexamens. Reeds in het derde jaar besteedt PITO globaal aandacht aan de thematiek “Leren leren”. De leerlingen krijgen dan in het begin van het schooljaar eveneens een inleidende sessie en verschillende vakgebonden sessies over hoe zij efficiënt kunnen studeren. Een leerkracht uit elk van de aparte vakgebieden (taal, wetenschappen, zaakvakken en wiskunde) brengt deze sessies tijdens de lessen. Deze verplichte sessies hebben tot doel om de leerlingen al vanaf het derde jaar inzicht te laten krijgen in hun studiehouding en – methode. Jong geleerd is immers oud gedaan!

2.4.2 Nieuwe vormen van ondersteuning

Een van de initiatieven die PITO al hanteerde voor GoLeWe werd in die zin ook aangepast. De oorspronkelijke ‘remediëringscontracten’ zijn de basis geweest voor het uitwerken van twee nieuwe vormen van studiebegeleiding.

2.4.2.1 Voorbereidingsschrift

Enerzijds bestaat er nu de mogelijkheid tot toewijzing van een voorbereidingsschrift. Opnieuw neemt de klassenraad na de kerstexamens het initiatief om een leerling hiermee te laten werken. Het gaat dan vooral om leerlingen die zwak scoren op een (of enkele) vakken. Het voorbereidingsschrift wordt opgevolgd door de vakleerkracht, die ook met de leerling persoonlijk afsprekt hoe het gebruikt moet worden: om toetsen voor te bereiden, om de geziene lessen te herhalen en de nieuwe lessen voor te bereiden, om extra oefeningen te maken, om oefeningen opnieuw te maken, ... De vakleerkracht kijkt het schrift op regelmatige tijdstippen na, zodat de leerling een zeer nauw contact heeft met zijn/haar begeleider. Voordien was dergelijke opvolging eerder een taak voor de graadcoördinator of projectmedewerker.

2.4.2.2 Planmatige opvolging

De tweede vorm van studiebegeleiding die eveneens door dezelfde klassenraad kan worden opgelegd, is begeleiding in de vorm van ‘planmatige opvolging’. Deze begeleiding houdt in dat de leerling een weekplanning opstelt en deze wekelijks bespreekt met een coach. Dat dan de klasleraar, een vakleerkracht of iemand anders uit de leerbegeleiding zijn die de leerling nauwgezet opvolgt. De planning wordt wekelijks besproken: is ze realistisch, haalbaar, volledig, ... en er wordt ook gekeken naar het effect ervan op langere termijn: weet de leerling hoe langer hoe beter zichzelf in te schatten? Zit er evolutie in? Zijn ze rationeel opgesteld?

2.4.2.3 Vakgebonden opvolging

In navolging van het vakgebonden remediëringscontract is er nu de mogelijkheid om ‘vakgebonden opvolging’ aan te bieden. Deze vorm van ondersteuning is opnieuw bedoeld om de leerlingen te helpen bij een bepaald vak. Door de invoering van de voorbereidingsschriften wordt deze vorm in praktijk minder vaak gebruikt, maar bewijst ze zeker haar nut voor sommige leerlingen.

2.4.2.4 Wat is precies anders?

Deze beide vormen verschillen voornamelijk van de voorafgaande ‘remediëringscontracten’ op vlak van opvolging. Tegenwoordig krijgt een leerling vaker persoonlijke begeleiding van een leerkracht, terwijl het vroeger vaak een persoon was die verder afstond van de leerling als persoon. Als het niet goed gaat met de resultaten van een leerling, grijpen andere instanties van de leerlingbegeleiding in wanneer nodig. De opvolging gebeurt in de eerste plaats door vertrouwde leerkrachten.

2.4.3 Enkele kanttekeningen

We hebben ook ervaren dat onze manier van werken soms nefaste gevolgen heeft voor de motivatie van een leerling. Leerlingen die na de kerstexamens een planmatige opvolging opgelegd krijgen, blijken dit soms eerder te zien als een straf dan als een hulpmiddel. Het opstellen van een weekplanning is voor hen niet eenvoudig en ze zijn er vaak lang mee bezig. Bijgevolg is hun motivatie hiervoor soms ver te zoeken. De goede bedoelingen van de studiehulp zijn dan een beetje zoek. Daarom blijven we positieve manieren te zoeken om een leerling aan te moedigen. PITO wil leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben graag op een positieve manier op weg zetten, zodat zij gemotiveerd, doelbewust en zelfzeker hun schoolcarrière verder zetten en succesvol kunnen vervolledigen.

Uit dit alles blijkt dat PITO ook gegroeid is in de aanpak van leerlingen met nood aan studiehulp of met studieproblemen. De opvolging gebeurt nu erg structureel en zit vervat in duidelijke richtlijnen, stappenplannen en procedures. Deze invulling van wie welke hulp aanreikt, afhankelijk van het moment en de aard van de problematiek, is ook terug te vinden op het online schoolplatform Smartschool.

2.5 De jongste aanpassingen en initiatieven

2.5.1 Planmatige opvolging d.m.v. een dagboek

De eerste aanpassing situeert zich binnen de 'planmatige opvolging'. Zoals reeds eerder vermeld is het opstellen van een weekplanning voor sommige leerlingen geen lolletje. Ze lopen eerder verloren in hun eigen timing en weten zichzelf moeilijk in te schatten naar nodige studietijd. Daarom gaan we voor hen nog een stap verder: vanaf dit schooljaar kiest de klassenraad die een planmatige opvolging aan een leerling oplegt, of die in praktijk gebeurt d.m.v. een weekplanning (op voorhand) dan wel met een dagboek (evaluatie van de studietijd en –methode achteraf).

2.5.2 Studiekeuzebegeleiding maakt gebruik van Lemo-resultaten

Sinds vorig schooljaar richt PITO zich met een ander initiatief specifiek tot de laatstejaars TSO. De resultaten die zij scoorden op de Lemo-test worden namelijk opnieuw aangehaald bij de studiekeuzebegeleiding. Ter voorbereiding op het bezoek aan de SID-in beurs laten we de leerlingen nadenken over wat ze willen studeren en welke kennis en competenties ze daarvoor a priori nodig hebben. Door hen online de studiekeuzetest te laten invullen, krijgen ze een eerste beeld over wat binnen hun profiel ligt. Vervolgens kunnen zij dat resultaat vergelijken met hun eigen ideeën, opdat ze een optimale studiekeuze kunnen maken voor hun verdere studies.

2.6 Besluit

Naar aanleiding van het GoLeWe project is PITO nog meer overtuigd van de leerlinggerichte visie die ze wil uitdragen. Elke leerling systematisch ondersteunen en begeleiden bij het leerproces is minstens even belangrijk als kennisoverdracht. Uiteraard is de test slechts een deel van het verhaal. Om een volledig beeld te krijgen van een leerling is persoonlijke begeleiding in de vorm van gesprekken nodig, uiteraard met de leerling zelf, maar ook met diens leerkrachten, studiebegeleiders en ouders.

We geloven graag dat we na een lange tocht op de goede weg zijn, maar beseffen dat een constante evaluatie van onze opvolgingswijze en studiehulpmethodes noodzakelijk zijn. We moeten ons steeds bewust blijven van de leerling als persoon, in zijn leefwereld en met zijn ambities en talenten, om een persoonlijke en tegelijkertijd globale aanpak te kunnen aanbieden zodat we een optimale studiebegeleiding kunnen bieden aan elke leerling van het PITO.

3 Heilig Graf

3.1 Inleiding

2800 leerlingen telt het Heilig-Graf in Turnhout. De leerlingen komen uit heel uiteenlopende richtingen, waarvan in de derde graad 20% aso-leerlingen, 20% bso-leerlingen, 15% kso-leerlingen en 45% tso-leerlingen. Het gaat hier vooral om de niet-nijverheidsrichtingen

De missie van Het Heilig Graf spreekt klare taal. Wij hebben de ambitie om elke leerling optimaal te begeleiden tot een zelfredzame, kritische en geëngageerde volwassene. Leerlingen leren leren en leerlingen leren kiezen staat hoog op ons prioriteitenlijstje. De doelstellingen van het project GoLeWe sloten naadloos aan bij deze visie. Vooral de nadruk op de factor motivatie – zeg maar, de goesting – inspireerde om ons wagentje aan de GoLeWe-trein te koppelen. Het werd niet enkel voor onze leerlingen een verrijkende ervaring.

3.2 Zorg

Ondanks de omvang van de school is het welbevinden hoog. De school zet dan ook hoog in op zorg. Aandacht en zorg is verweven in het hele schoolgebeuren. Dit vertaalt zich in vele aspecten van het schoolleven: zorgbeleid en taalbeleid, omkadering voor studiegebieden, begeleiding van leerlingen die problemen geven en van leerlingen die problemen hebben, pastoraal, zorg voor beginnende leerkrachten, aandacht voor het leren van de leerlingen.

3.3 Leren leren

Geruime tijd nemen we initiatieven om het leren van de leerlingen te versterken. Zo verwachten we van alle leerkrachten dat ze leerdoelen schetsen en hun evaluaties afstemmen op de leerdoelen. We gebruiken nog steeds de informatie van een studiedag over het opstellen van valide en betrouwbare herhalingen en examens. We beklemtonen het formatieve karakter van evaluatie. Evaluatie moet immers ook een leermoment zijn, moet leerlingen de kans bieden om te reflecteren over het leren.

Daarnaast organiseren we leervaardigheidslessen. In hoekenwerk leren leerlingen van het eerste jaar hoe ze hun boekentas maken, hun agenda gebruiken, structuur in kleur aanbrengen, taken maken. In het derdejaar biedt Breintrein degelijke ondersteuning voor enkele lessen “ook leren kan je leren”. Thema’s zijn leerstijlen, plannen en uitvoeren, memoriseren en werken met mindmaps. Voor sommige klassen worden stappenplannen gebruikt om het structureren te begeleiden.

Ook begeleid zelfstandig leren loopt en heeft zijn vaste plaats verworven. In de vrije ruimte van aso en projecten BZL wordt een leeromgeving gecreëerd waarin leervaardigheden voor zelfstandig leren gevraagd en gehonoreerd worden.

In alle scharnierjaren is ook de studiekeuzebegeleiding sterk uitgebouwd. Dit vermelden we niet alleen omdat leren kiezen een onderdeel is van de vakoverschrijdende eindtermen leren leren, maar ook omdat het GoLeWe-project ook deze overgang wil begeleiden.

3.4 Waarom dan nog GoLeWe?

Met deze vraag hebben we een jaar geworsteld. We moesten niet alleen GoLeWe een plaats geven in onze uitgebreide werking leren leren. Bovendien betekende deelnemen aan het project ook ondersteunend materiaal uitwerken. We hadden het gevoel dat daar niemand op zat te wachten.

3.5 *Eerste uitdaging: voor welke leerlingen GoLeWe?*

3.5.1 *In het vijfde of zesdejaar?*

Tijdens ons eerste GoLeWe-jaar werkten we met een beperkte groep leerlingen uit het zesdejaar van de studiegebieden Handel en Chemie. De test bleek een goed middel te zijn om de leerlingen te laten reflecteren over hun leren. Maar was inziens niet expliciet genoeg gericht op de overgang van secundair naar hoger onderwijs. Dat gecombineerd met het feit dat er in het zesdejaar al een uitgebreide studiekeuzebegeleiding bestond, deed ons besluiten de test te verzetten naar het vijfde jaar. Traditioneel is in het curriculum van de leerlingen het vijfde jaar een jaar waarin leerlingen nogal eens met hun beperktheden in hun aanpak van leren geconfronteerd worden.

3.5.2 *Inzicht krijgen in de competenties die ertoe doen*

In het vijfde jaar ervaren leerlingen vaak dat hun oude leerstrategieën niet meer werken. Bijsturen van leren is nodig omdat nieuwe leerverwachtingen op hen af komen. De Lemo-test heeft nu juist de verdienste te peilen naar leercompetenties die ertoe doen. Te peilen naar vaardigheden die nodig zijn om steeds meer zelfstandig het leerproces onder controle te krijgen. Jezelf motiveren, je leerdoelen bepalen, je aanpak kiezen, jezelf vragen stellen bij je aanpak, hulp vragen, jezelf kunnen beoordelen. Dit naast meer complexe vaardigheden als analyseren, kritisch denken en samenwerkend leren.

Het rapport bij de test biedt leerlingen heel wat mogelijkheden om te reflecteren over die verschillende competenties. In het rapport bij de test vinden leerlingen voldoende informatie om aan de slag te gaan met volgende vragen: Wat houdt die leervaardigheid in? Hoe merk je dat je tekort schiet op die vaardigheid? Waaruit kan je afleiden dat je in een vaardigheid sterk bent? Hoe kan je die vaardigheid leren? Waar vind ik tips en tools? Wat zijn mijn sterkste punten? Wat zijn mijn leerpunten?

3.5.3 *Op het moment dat de nood het hoogst is*

Echt leerrijk wordt het als leerlingen de resultaten van de test koppelen aan de eerste examenresultaten. Deze koppeling maken leerlingen in een opdracht tijdens de eerste week na de kerstvakantie. Is er een verband tussen hun leersterktes en goede resultaten enerzijds en de leerpunten en zwakke resultaten anderzijds? Welke leernoden ervaren ze? Op het vlak van motivatie, van organisatie, van verwerken van leerstof? Voor welke vakken? Waarvoor willen ze ondersteuning? Leerlingen kunnen dus hun leervragen omschrijven en aangeven of ze hierbij al dan niet begeleiding willen.

Deze denkoefening lasten we pas tijdens ons tweede GoLeWe-werkjaar in. Als je leerlingen leernoden laat formuleren dan moet je ze ook begeleiden. En daar moesten we een plaats voor zoeken.

3.6 *Tweede uitdaging: wie begeleidt GoLeWe?*

3.6.1 *Wat we niet wilden*

We wilden geen “dubbel” (herhaling) van de bestaande werking leren leren. Geen herhaling van leervaardigheidslessen. We wilden ook niet investeren in leerbegeleiders, die de opdracht krijgen om individuele begeleidingstrajecten met leerlingen te doorlopen. Dat leek ons haaks te staan op het gegeven dat werken aan de leercompetenties van de leerlingen een opdracht is voor alle leerkrachten.

3.6.2 *Maar wat dan wel*

We wilden wel aansluiten bij één van de kerntaken van leerkrachten het begeleiden van leren. En bij de individuele leernoden van leerlingen. Dat op het moment dat leerlingen via de resultaten van de test, via terugkoppeling naar hun kerstrapport zelf een aantal leervragen geformuleerd hebben.

Directie en interne pedagogische begeleiders ontwikkelden een aantal pistes om leerlingen te begeleiden bij hun leernoden. Om het een en het ander haalbaar te houden voor collega's besloten we ons denkwerk aan onze collega's voor te leggen. We riepen dus de voltallige klassenraden bijeen op een speciale GoLeWe-vergadering.

3.6.3 *Onze visie en denkpistes*

Na een situering van het project, de test, de resultaten van de test, de opdrachten en ervaringen van de stelden we onze visie en onze denkpistes voor.

- werken met leerateliers, waarbij leerlingen die worstelen met een bepaalde leervaardigheid in groep begeleid worden.
- leeropdrachten verwerken in schriftelijk leermateriaal zodat er in het leermateriaal expliciet ruimte wordt gemaakt voor uitgeschreven leerdoelen, het uitwerken van schema's, zoeken van voorbeelden, voorbeeldvragen.
- leercoaches, die individueel of in kleine groepjes leerlingen begeleiden bij hun leervragen.
- volgkaartsysteem voor bepaalde leervaardigheden, waarbij opvolging wordt voorzien voor alle leerlingen wat betreft het in orde zijn met taken en opdrachten.

3.6.4 *Overleg met alle collega's*

We verduidelijkten deze mogelijkheden, maar bekeken ook de wenselijkheid en de haalbaarheid van de mogelijke strategieën aan de hand van enkele richtvragen. Wat zijn de voor – en nadelen van deze aanpak voor de leerlingen? Voor de leerkracht? Welke aanpak werkt het meest motiverend voor de leerling? Welke aanpak biedt de meeste ondersteuning bij het leerprofiel van de leerling? Ten slotte vroegen we ook om vanuit het standpunt van de leerkracht het volgende te overwegen. Bij welke aanpak zou jij je best een rol zien spelen? Welke ondersteuning verwacht je daarbij van de school?

3.6.5 *Wat kwam er uit de bus?*

Het volgkaarten systeem vonden collega's te repressief. Het inwerken van leeropdrachten in de cursus te arbeidsintensief. Bleven over de leerateliers en het coachen van leerlingen. Voordeel daarvan zijn dat men kan aansluiten bij de leernoden van de leerling. En de leerkrachten komen als coach explicieter in de rol van leerbegeleider. Collega's gaven aan in die rol ondersteuning te willen.

3.6.6 *De bereidheid in kaart. Een heuse enquête*

We hadden nu wel de grote lijnen in beeld. We vonden het ook belangrijk de individuele bereidheid van collega's in kaart te brengen. In een enquête werd dan nadien gevraagd welke taak collega's op zich wilden nemen. Hieronder vind je de vragen die we voorlegden in de enquête.

- Wil jij een leeratelier geven rond actief verwerken van leermateriaal tot schema/synthese? Zo ja duid aan in welke klassen je dit atelier wil geven.
- Wil jij een leeratelier rond zelfsturing geven? Zo ja, duid aan in welke klassen je dit atelier wil geven.
- Wil jij leercoach zijn voor één of meerdere leerlingen? Zo ja, duid aan voor leerlingen uit welke klassen.
- Indien jij geen GoLeWe-taak opneemt, gelieve toe te lichten waarom je dit liever niet doet.

3.6.7 Aangenaam verrast

De collega's die een taak willen opnemen, doen dit liefst als leercoach. Voor alle GoLeWe-klassen hebben verschillende collega's zich opgegeven om één of meerder leerlingen als leercoach te begeleiden. Het geven van leerateliërs valt heel duidelijk veel minder in de smaak. Hoewel collega's integrale opdrachten uit de richting STW leerateliërs willen integreren in hun lessen. Met de collega's IO volgen we voor STW dus een apart spoor.

3.6.8 Intussentijd

In tussentijd hadden we ook zicht op de leerlingen die individuele ondersteuning vragen. Dat zijn niet altijd de leerlingen die ondersteuning nodig hebben. Met leerlingen die zelf aangeven geen ondersteuning te willen, gaan we niet aan de slag. Kwestie van leerlingen en onszelf frustratie te besparen.

3.7 Aan de slag

3.7.1 De coach van start

Bedoeling is dat de coaches op een oplossingsgerichte manier met leerlingen in gesprek gaan. De coaches hebben een eerste gesprek waarin ze de koppelopdracht als uitgangspunt gebruiken. Zo krijgen coaches niet alleen een zicht op de concrete leernood, ze zien wellicht ook de motivatie van de leerling om iets aan hun leren te veranderen.. Door zelf doelen te stellen, zullen leerlingen actiever betrokken worden bij het leren. Aansluiten bij de concrete leernood lijkt ons een gezonde aanzet. We vertrekken dan ook vanuit de vraag van de leerling: wat wil je leren? Wij maakten een overzicht per klas van de leercoaches en hun leerlingen met hun vragen.

3.7.2 Coach gecoacht

Omdat de vragen van leerlingen zich vooral situeren op vier terreinen willen we tijdens een eerste bijeenkomst met de coaches rond volgende items werken. Motivatie, plannen en organiseren, voorbereiden examens en leren voor (moderne vreemde) talen. We wilden hen in verschillende aspecten ondersteunen!

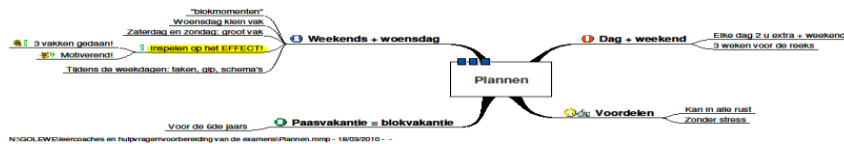
*** Hoe leerlingen begeleiden bij plannen en organiseren?**

Onze medewerker van CLB heeft jarenlang expertise opgebouwd bij het begeleiden van leerlingen met planningsproblemen en vooral organisatieproblemen. Hier volgt dan ook zijn gouden raad. Begin met het begeleiden van het organiseren: invullen agenda en sorteren van losse papieren in een vervoerkaft bijvoorbeeld. Pak pas daarna het plannen aan, waarbij je vertrekt vanuit de al bestaande activiteiten in de agenda van de leerling.

*** Hoe leerlingen voorbereiden op examens?**

In de Klinkstraat werkt de intern pedagogisch begeleider ook als leerbegeleider. Er wordt vooral aan haar mouw getrokken als leerlingen het warm krijgen in de aanloop naar de examens. Leerlingen hierop voorbereiden is dan ook haar dada. Omdat mindmappen een ander dada is, zetten we bij wijze van

illustratie hieronder de items die ze hierbij aanpakt in een mindmap.

*** Hoe kan je leerlingen begeleiden die zich willen voorbereiden op testen van vaardigheden moderne vreemde talen?**

Opdat de accentverschuiving in de moderne vreemde talen bij alle betrokken collega's op een zelfde manier aandacht zou krijgen, werden door de school coördinatoren vreemde talen aangesteld. Zij zorgen voor de doorstroming van deze visie, de werkwijze met betrekking tot evaluatie alsook voor het uitwerken van materiaal voor portfolio's. Deze nieuwe plaats/gewicht van de vaardigheden zorgde ervoor dat leerlingen zich grondiger wilden voorbereiden op de evaluaties ervan. Eén van onze coördinatoren maakte een overzicht van materiaal dat ter beschikking kon gesteld worden van leerlingen.

*** Hoe kan je een motiverend gesprek voeren met leerlingen over hun leren?**

Motiverende gespreksvoering is een vaste interne nascholing voor al onze startende leraren. Een collega heeft zich hierin helemaal verdiept en oefent collega's in deze heel specifieke grondhouding. Deze grondhouding komt er op neer dat men als coach leert kijken naar de inzet van leerlingen. We kijken hierbij naar het effect van inzetnegatie en inzetserkenning. We leren zien welk coachgedrag motiverend werkt.

3.7.3 Materiaal ter ondersteuning

Leidraad voor een gesprek zijn uiteraard de items van de test die we naar een model van clb in een stroomdiagram hebben gegoten. Ook het artikel individuele remediërende studiemethodebegeleiding van E. Declercq staat ter beschikking op smartschool. Zowel leerlingen als collega's zijn lid van een aparte GoLeWe-cursus op smartschool, waarin voor beide groepen gelinkt wordt naar ondersteunend materiaal. Achtergrondliteratuur voor de coaches is in één van onze vestigingsplaatsen ook te vinden in een koffer met tools voor beginnende leerkrachten. Inspirerend coachen en oplossingsgericht werken met leerlingen behoren tot het basispakket.

3.7.4 Leerateliers in stw, een apart verhaal!

Het vak Integrale opdrachten biedt de leerlingen de kans competenties van de studierichting te verwerven en te ontwikkelen: de leerlingen leren hun kennis, vaardigheden en attitudes aanwenden in een bepaalde situatie. In integrale opdrachten worden leerlingen aangesproken op hun kritische zin, creativiteit en probleemoplossend vermogen. Ze krijgen ruimte om te werken aan de ontwikkeling van competenties, onder meer gebaseerd op de integratie van de Natuurwetenschappen en de Sociale wetenschappen. Ook de component Voeding wordt binnen integrale opdrachten verwezenlijkt. Expressie is eveneens een belangrijk onderdeel.

We merken dat vooral de competentie 'Je eigen studieloopbaan in handen nemen' sterk aansluit bij het hele GoLeWe-verhaal. Doelen ivm leerstijlen, studieplanning, inschatten van mogelijkheden en omgaan met feedback zijn perfect hieraan te linken! Het spreekt dus voor zich dat IO-collega's een prominente rol zullen spelen in dit project.

IO biedt ons de uitgelezen kans om rond de leercompetenties te werken. Alle GoLeWe-stappen kunnen georganiseerd worden binnen de IO-uren. Een luxepositie! We gebruikten 2 uur IO voor de testafname en bespreking van het feedbackrapport en een blok van 3 lesuren IO bezorgden de leerlingen een duidelijk

herkenbare GoLeWe-time. Tijdens verschillende workshops kregen de leerlingen instructies rond studieplanning, schematiseren, leren van en met elkaar en leerstijlen.

Terwijl vorig jaar de initiatieven gelanceerd werden door de begeleider, nemen nu de verschillende IO-leerkrachten/titularissen alles in handen. De workshops worden bijgestuurd. Vanaf nu dragen zij het project.

Hier vind je een planning van workshops, leerateliers

PLANNING december		
GOLEWE		
	Groep A	Groep E
1	korte voorstelling GOLEWE– 2 groepen samen	
	powerpoint GOLEWE studeren voor de examens	<i>Leeratelier 1</i> vragenlijsten <ul style="list-style-type: none"> - leerstijlen - linker – rechter hemisfeer
2	<i>Leeratelier 1</i> vragenlijsten <ul style="list-style-type: none"> - leerstijlen - linker – rechter hemisfeer 	powerpoint GOLEWE studeren voor de examens
3	<i>Leeratelier 2</i> schematiseren – samenvatten (tekst SW)	<i>Leeratelier 2</i> schematiseren – samenvatten (tekst SW)
4	<i>Leeratelier 3</i> leren van elkaar	<i>Leeratelier 3</i> leren van elkaar

3.8 Intussentijd zijn we weer een jaar verder

3.8.1 De sterkte van de test en het rapport

Er is flink gewerkt aan de lay-out van de test en het feedbackrapport. Maar ook de taal van het rapport is ontdaan van zijn ivoren-toren-gehalte. Het grootste voordeel van de testafname via GoLeWeb is het feit dat leerlingen onmiddellijk beschikken over hun feedbackrapport. En toch echt telkens deugddoend: leerlingen zien duidelijk hun sterktes en zwaktes. Dat is ook wat titularissen merken als ze met de leerlingen de koppeling maken met het kerstrapport.

3.8.2 *Titularissen*

Titularissen krijgen vanaf dit moment een centrale rol in het verhaal. Zij maken immers met de leerlingen de koppelingsopdracht. Op dit moment brengen ze de leernoden van de leerlingen in kaart zodat kan besproken worden welke leerkrachten begeleiding opnemen. Indien titularissen bereid zijn, kan de testafname lopen onder hun begeleiding. Dat is nu nog niet het geval. Sommige titularissen zijn echt nog niet vertrouwd met het GoLeWeverhaal.

3.8.3 *Uitbreiding naar 5kso en 5tso*

Er is immers een uitbreiding gebeurd naar alle richtingen in 5kso. Dat vraagt niet alleen extra inzet van titularissen. Ook voor deze groep leerlingen hebben we begeleiders nodig die individueel aan de slag willen gaan met leerlingen. Een groep collega's die opnieuw vertrouwd gemaakt moet worden met de manier van werken, het materiaal dat ter beschikking staat op GoLeWe.

3.8.4 *GoLeWe op zijn best*

Op GoLeWe is intussen heel wat materiaal te vinden. Niet alleen voor ons actieterrein "remediëren van leren" worden instrumenten aangereikt. Ook uit de andere actieterreinen staat materiaal ter beschikking. Bruikbaar materiaal. We gaan al onze collega's ermee laten kennis maken op een personeelsvergadering...

3.8.5 *GoLeWe wordt een begrip*

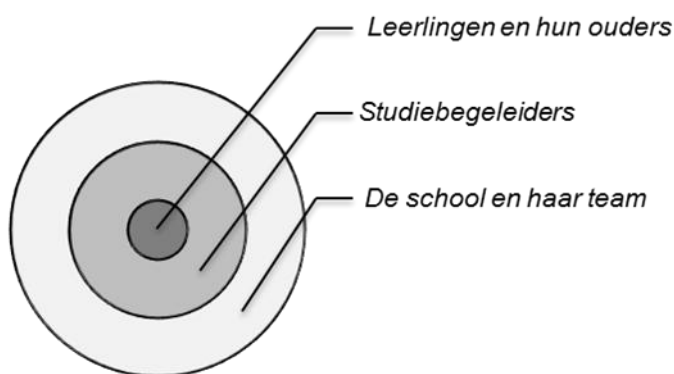
Dankzij de verschillende stappen in het traject zien de leerlingen hun leersterktes bevestigd of krijgen ook bevestiging van hun leernoden. Zij zien het GoLeWe-rapport als start voor een nieuwe aanpak, waarbij zij de ondersteuning krijgen van leerkrachten en leercoaches.

4 Koninklijk Atheneum Hoboken

4.1 Inleiding

Koninklijk Atheneum Hoboken werkt binnen een zeer multiculturele context: de school telt meer dan 32 nationaliteiten, 92% komen uit kansarme middens, 96% komen uit allochtone gezinnen. De school beschikt over een 127 GOK-uren waarvan 72 uren voor de eerste graad.. Ongeveer 500 leerlingen in een aso-, bso- (kantoor en verzorging) of tso-richting (handel) lopen school in het koninklijk atheneum van Hoboken. Er is ook een onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers.

Net als een goede kok, kijken we eerst naar de ingrediënten waarmee we aan de slag moeten gaan. Dat is immers belangrijk om een beleid uit te werken. Om succesvol aan studiebegeleiding te doen, houden we rekening met de school en haar team, de studiebegeleiders en de leerlingen en hun ouders.

4.1.1 De leerlingen en hun ouders

Op KA Hoboken werken we binnen een zeer **multiculturele context**. Uit analyse van onze leerlingen blijkt dat 96% van allochtone afkomst is⁵.. Drie kwart van hen zijn moslims. Bovendien leeft zelfs 70% van hen in problematische gezinssituaties, om welke reden dan ook.

De achtergrond van onze leerlingen brengt **specifieke problemen** met zich mee. Ze beheersen de onderwijstaal onvoldoende. Ouders hebben het moeilijk om hun kinderen te steunen op een weg die ze zelf nooit gevolgd hebben, in een taal die ze vaak niet spreken. Leerlingen verliezen hun motivatie en worden schoolmoe. Ze komen vaak te laat, spijbelen, enz.

4.1.2 De school en haar team

Zoals beschreven staat in het **Pedagogisch Project van het GO!** bieden we hoog kwalitatief onderwijs aan. We begeleiden jongeren in hun groei naar volwassenheid en leren hen, volgens hun competenties, de juiste keuzes te maken.

Onze school wil een veilige haven bieden aan elke jongere die bij ons aanklopt, zonder onderscheid van herkomst of geloof. Zo zijn we uitgegroeid tot een rijke, multiculturele school, waarin we alle jongeren optimale kansen bieden op een betere toekomst. Als jongeren omwille van sociale, economische of culturele achtergrondkenmerken risico lopen op schoolachterstand, vinden wij dat zij bijzondere aandacht

⁵ Cijfers voor het schooljaar 2010-2011

verdienen. We voeren dan ook een zeer doorgedreven **gelijkekansenbeleid**. Hiervoor beschikken we over maar liefst 127 GOK-uren⁶.

Goed onderricht is een vereiste maar de **zeven waarden** die wij onze leerlingen willen bijbrengen zijn even belangrijk: *respect, communicatie, orde, multicultureel samenleven, verdraagzaamheid, gezondheid en respect voor het leefmilieu*. Dit doen we, onder andere, door middel van onze jaarlijkse projectweek met een sportdag, een mondiale dag, een taaldag, enz. KA Hoboken is een **brede school** die ook plaats biedt aan de ouders.

Dit zou niet mogelijk zijn zonder een sterk, standvastig en geëngageerd **team**. De betrokkenheid van het volledige personeel is essentieel om onze doelstellingen te bereiken.

4.1.3 De studiebegeleiders

De studiebegeleiders spelen uiteraard een cruciale rol in de studiebegeleiding. Voor de eerste en tweede graad zijn het voornamelijk klassenleerkrachten die deze taak op zich nemen. Zij zijn een vast aanspreekpunt voor leerlingen en ouders.

In de derde graad werden twee vaste studiebegeleiders aangeduid. Samen staan zij in voor de opvolging van alle klassen van het vijfde en zesde jaar.

Zij komen regelmatig samen in een **werkgroep 'leren'** om ervaringen uit te wisselen en de begeleiding bij te sturen waar nodig.

4.2 Aan het kokerellen dan!

Nu we onze ingrediënten kennen, kan het koken beginnen!

Om onze doelstellingen te bereiken, hebben we, rekening houdend met onze beginsituatie, een uitgebreid beleid opgesteld.

Dat **GOK-beleid** steunt op vier pijlers:

- Taal → leesbevordering, woordenschatverwerving, taalsteun, testen en remediëren
- Socio → welbevinden, waarden en normen, sociale vaardigheden, positief zelfbeeld
- Actief leren → leercompetenties, leerattitudes, motivatie, studiekeuze
- Participatie → inspraak, verantwoordelijkheid, zelfontplooiing, initiatief

Binnen elke pijler worden een heleboel acties georganiseerd. Zij worden gedragen door het hele team.

Laten we '**Actief leren**' eens onder de loep nemen.

We bieden veelzijdige ondersteuning voor vakspecifieke leerachterstand. Bovendien investeren we in het begeleiden en motiveren van onze leerlingen. Op belangrijke keuzemomenten staan we hen bij.

4.2.1 Vakgericht remediëren

Wanneer leerlingen een vakspecifieke leerachterstand hebben opgelopen, kunnen ze inhaallessen of bijlessen volgen. In de huistaakklas of het studielandschap kunnen ze ook terecht voor extra ondersteuning.

Leerlingen kunnen hier op eigen initiatief aan deelnemen. De klassenraad kan echter ook een remediëringstraject opleggen aan een leerling wanneer zij dit nodig acht. Er wordt dan verwacht dat deze leerling voor een bepaald vak een extra inspanning levert.

Studenten van de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen komen wekelijks gratis bijlessen geven aan kleine groepjes van de derde graad aso-tso. Dit kadert binnen het Tutoraat-project.

⁶ 72 uren voor de eerste graad en 55 uren voor de tweede en derde graad

4.2.2 Studiebegeleiding

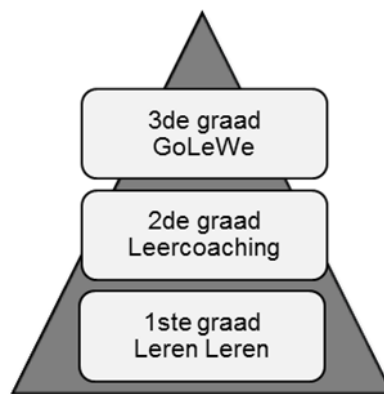
Leerlingen worden aangemoedigd om te studeren en begeleid naar een zelfstandige studiehouding en succesvolle studiemethode. We starten in de eerste graad met studiebegeleiding, die doorloopt tot in de derde graad. In een volgend hoofdstuk gaan we hier verder op in.

4.2.3 Studiekeuzebegeleiding

De studiebegeleiders maken hun leerlingen wegwijs in het secundair en hoger onderwijs. Samen reflecteren zij over de competenties van de jongeren en de beste keuzes voor hen. De ouders worden hier ook in betrokken en bijgestaan.

4.3 Een driegangenmenu voor studiebegeleiding

Nadat een kok enige tijd in de keuken heeft gestaan, stelt hij met enige trots zijn menu voor aan zijn gasten. Wat betreft studiebegeleiding bieden wij een heus driegangenmenu aan aan onze leerlingen.

4.3.1 Leren Leren

In de eerste graad beginnen jongeren aan hun loopbaan in het secundair onderwijs. Dat is een hele gebeurtenis. Binnen Leren Leren vinden ze een aanspreekpunt dat hen bijstaat bij deze overgang en hen de nodige competenties aanleert om te slagen.

4.3.1.1 Organisatie

Klasleraren van de eerste graad nemen 'Leren Leren' op zich. Zij hebben elke week een vast uurtje om hen te begeleiden.

4.3.1.2 Inhoud

Planning staat als eerste op het programma. Leerlingen leren werken met hun agenda. Vervolgens wordt aandacht besteed aan enkele basisprincipes voor een **goede werkhouding**. Ze worden gewezen op het belang van op tijd komen en aanwezig zijn. Ook wordt duidelijk gemaakt hoe belangrijk het is steeds het nodige materiaal mee te brengen. Leerlingen nemen het schoolreglement door. De leerlingen staan stil bij hun eigen **studiemethode**. Ze ontdekken de OVUR-methode, het leesstappenplan, mindmapping, leerstrategieën, ...

Examens worden zorgvuldig voorbereid. Alle leerlingen krijgen een examenbundel mee. Hierin vinden zijn het examenreglement, de leerstof van elk vak en een rooster om hun studies te plannen. Na elk **dagelijks werk** bespreken ze hun resultaten met hun klassenleraar.

Aan het einde van een schooljaar maakt hun klassenleraar hen wegwijs in het secundair onderwijs om zo een bewuste **studiekeuze** te kunnen maken.

4.3.2 *Leercoaching*

Leerlingen van de tweede graad zitten volop in hun puberteit. In hun zoektocht naar hun eigen identiteit verliezen ze dan wel eens aandacht voor hun lessen. Zij hebben dan echt wel nood aan een coach die hen aanmoedigt om te studeren en ook probeert een groepsdynamiek te verkrijgen waardoor leerlingen elkaar stimuleren om te slagen.

4.3.2.1 *Organisatie*

Elke klasgroep van de tweede graad heeft zijn eigen 'coach'. Vaak is dit ook de klasleraar. Eén uur leercoaching per week werd opgenomen in het rooster. Leerlingen zijn steeds verplicht aanwezig.

4.3.2.2 *Inhoud*

Aan het begin van het schooljaar vullen de leerlingen een **vragenlijst** in. Die onderzoekt of er factoren spelen die succesvol leren in de weg staan (vb. taalachterstand, socio-emotionele problemen, moeilijke schoolloopbaan, enz.). Tijdens een **intakegesprek** bespreken de coach en de leerling het leerprofiel. Hierna volgen een aantal **coachingssessies** waarin aandacht wordt besteed aan studiemethode en planning.

Leerlingen reflecteren over hun resultaten na elk **rapport**.

Examens worden voorbereid aan de hand van een examenbundel, zoals in de eerste graad.

Aan het einde van het schooljaar staat de leercoach zijn leerlingen bij om een doordachte **studiekeuze** te maken.

4.3.3 *GoLeWe*

In de derde graad hadden we lang geen structurele studiebegeleiding. Toen in 2008 het aanbod kwam om in te stappen in het GoLeWe-project, hebben we dan ook meteen toegehaapt.

Het eerste jaar hebben we de tijd genomen om de Lemo te leren kennen en te experimenteren met de mogelijke begeleidingsvormen. Het jaar daarna hebben we op basis van onze ervaringen een meer planmatige aanpak uitgewerkt. Die hebben we dit schooljaar opnieuw bijgestuurd.

In het vijfde jaar trachten we leerlingen bewust te maken van hun leerstijl en competenties. De competenties worden in het zesde jaar nog verder versterkt. Beide jaren verlopen volgens eenzelfde structuur. Inhoudelijk volgen ze elkaar op.

4.3.3.1 *Inhoud en ervaringen*

De leerlingen maken kennis met de cruciale leercompetenties alvorens de **Lemo-test** af te leggen. Ervaring heeft ons geleerd dat het belangrijk is de test goed voor te bereiden met de leerlingen, zodat ze al vertrouwd zijn met de competenties. Tijdens het eerste schooljaar lieten we de leerlingen de test afleggen en bespraken we nadien pas de competenties en de feedback. We merkten dat leerlingen dan overstelpt werden met informatie en daar maar weinig van bleef hangen. Door de competenties goed met hen in te oefenen kunnen zij bewuster omgaan met de test en hun feedback.

Onmiddellijk na de afname van de test krijgen ze hun **feedbackrapport**. Ze ontdekken wat hun sterke punten zijn en waaraan ze nog moeten werken. Aan de hand van een reflectieschema staan ze stil bij hun competenties.

Uiteraard heeft de feedback enkel waarde als ze de test oprecht hebben afgelegd. Sommige leerlingen beantwoorden de vragen willekeurig. Dit kan een teken van demotivatie zijn en dan heeft de studiebegeleider meteen een aanknopingspunt om het gesprek aan te gaan. De grote meerderheid vult de

test echter eerlijk in en dan krijgt men een goed beeld dat meestal met de perceptie van de leerkrachten strookt.

Na het eerste dagelijks werk **reflecteren** ze over hun resultaten door deze te vergelijken met hun resultaten van de Lemo. In vele gevallen zijn er duidelijke parallellen merkbaar. Voor leerlingen die zich nog niet bewust waren van het belang van de Lemo, wordt het dan duidelijk hoezeer hun leercompetenties doorwegen op hun resultaten. Dit motiveert hen nog meer om actief deel te nemen aan de studiebegeleiding.

Studiebegeleiders krijgen een **groepsrapport**. Dat rapport biedt de begeleider vele mogelijkheden. Ze bekijken de resultaten:

- per competentie
- per leerling
- per groep

Dit geeft hen een schat aan informatie voor het verdere verloop van de begeleiding.

Tijdens **leerateliërs** worden de zwakste competenties ingeoefend.

Zo blijkt elk jaar opnieuw de competentie *analyseren-relateren-structureren* voor vele leerlingen een werkpunt. Met een aantal workshops rond schematiseren, mindmappen, enz. wordt hieraan gewerkt. Er wordt dan gekozen voor leerstof uit hun eigen lessen om de competentie ook meteen concreet toe te passen.

Ook voor *zelfsturing* wordt vaak laag gescoord. Als de examens eraan komen is dat het uitgelezen moment om het plannen van hun studies in te oefenen.

Deze leerateliërs worden bijgewoond door alle leerlingen.

Het tweede semester wordt een aantal leerlingen **individueel begeleid**. De studiebegeleider selecteert hen in samenspraak met de klassenraad op basis van hun resultaten. Een begeleiding kan ook opgestart worden op vraag van de jongere zelf.

Als een **hele klasgroep** zwak scoort of een problematische studiehouding vertoont, kan de klassenraad vragen om met hen aan de slag te gaan. Dit gebeurt eerder zelden en enkel wanneer er nood aan is. Zo hadden we wel eens een klas waarin zeer veel gedemotiveerde leerlingen zaten. Uiteraard was het voor de vakleerkrachten moeilijk lesgeven aan die klas. Na enkele groepsgesprekken met de studiebegeleiders was er verbetering merkbaar.

De Lemo wordt ook ingezet bij de **studiekeuzebegeleiding**. Met een goed zicht op hun sterke en zwakkere competenties kunnen de jongeren doordachter een keuze maken.

4.3.3.2 Organisatie

Voor de Lemo-test is het nuttig twee lessen uit te trekken. Hiervoor worden de lessen onderbroken. Elke leerling legt de test af.

Leerlingen vinden een GoLeWe-uur op hun rooster. Zij moeten echter niet elke week aanwezig zijn. Op het ad valvas volgen zij wanneer zij aan de beurt zijn (gemiddeld om de twee weken).

Het eerste schooljaar lag het GoLeWe-moment niet vast. De studiebegeleiders spraken met hun leerlingen een moment af dat voor iedereen paste. We merkten toen dat we maar een matig deel van de leerlingen bereikten. Sinds het tweede jaar staat GoLeWe op het rooster van de leerlingen en worden aanwezigheden beter opgevolgd. Dit mist zijn effect niet.

Twee studiebegeleiders werden aangeduid voor de derde graad. Het zijn hier dus niet de klassenleraars die deze taak op zich nemen.

4.3.3.3 Werkpunten

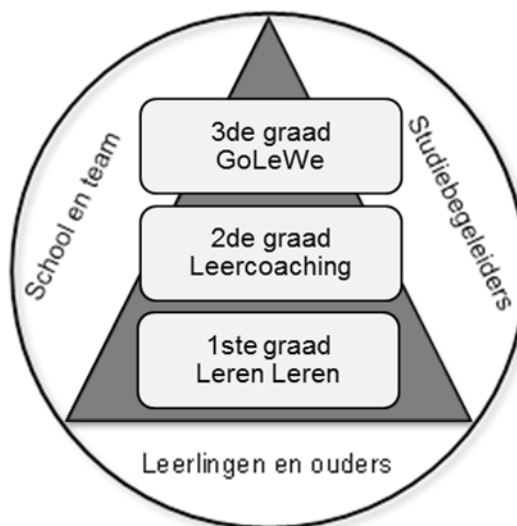
Aan de cruciale leercompetenties kan maar echt grondig gewerkt worden als deze ook in de lessen aan bod komen. Om dit te bekomen hebben we in een eerste fase de betrokken **leerkrachten** geïnformeerd tijdens een infosessie. Voor hen was dit immers ook nieuwe materie. Zij stonden er positief tegenover. In een volgende fase willen we hier nog verder op in gaan.

Ouders worden nu enkel op de hoogte gebracht van het feit dat de Lemo-test wordt afgenomen bij hun zoon of dochter en dat zij begeleid worden, maar verder worden zij nog niet betrokken bij de studiebegeleiding. In de toekomst zouden we de ouders een actievere rol willen toebedelen binnen GoLeWe.

Het lijkt ons de moeite waard na te gaan of we de GoLeWe-werking kunnen integreren in ons **leerlingvolgsysteem** op Smartschool. Communicatie zou dan nog vlotter kunnen verlopen. Leerkrachten zouden begeleidingen nog beter kunnen opvolgen en aldus meer betrokken zijn.

4.4 *Het recept: de studiebegeleidingspiramide*

KA Hoboken en het schoolteam bieden kwalitatief onderwijs aan en ondersteunen leerlingen met een achterstand. Het merendeel van deze leerlingen zien zich buiten de school ook geconfronteerd met achterstellingsmechanismen. Onderwijs kan een hefboom zijn om jongeren voor te bereiden op het echte leven. Deze kans mogen we niet laten liggen. De specifieke problemen die we zien bij vele van de leerlingen en hun ouders vragen om een intensieve studiebegeleiding. Als vanzelfsprekend start deze in de eerste graad. Vervolgens blijven we bijzondere aandacht aan hen besteden in de tweede en de derde graad. Alles valt of staat bij gemotiveerde studiebegeleiders en een professioneel schoolteam. Samenwerking is onontbeerlijk.

Wat we zeker niet uit het oog mogen verliezen, is dat al deze ingrediënten voortdurend met elkaar in interactie staan. Als bijvoorbeeld de instroom van leerlingen zou wijzigen, zullen daardoor andere noden ontstaan. In dat geval moet ook de studiebegeleiding aangepast worden. Vandaar dat na elk schooljaar en na elke fase teruggekoppeld wordt en eventuele wijzigingen doorgevoerd worden. Blijvend innoverend inspelen op nieuwe veranderingen, is de uitdaging van morgen. Volgens dit recept serveren wij telkens een driegangenmenu. Wij hopen daarmee uit te groeien tot een sterrenrestaurant.

5 Sint-Jozefinstituut

Het Sint-Jozefinstituut te Kontich telt 1350 leerlingen, waarvan 30 % aso, 55 % tso en 15 % bso volgen. Het zijn vooral tso-richtingen uit de zachte sector zoals o.a. Handel, Sociaal-Technische Wetenschappen, Mode en ook informaticarichtingen. De school behoort tot de groep van de Zusters der Christelijke scholen van Vorselaar

In samenwerking met de Universiteit Antwerpen ontwikkelde Plantijn Hogeschool een systeem om te werken aan relevante leercompetenties. Ze deed een aanbod om in een testfase na te gaan hoe men dit systeem kon integreren op het niveau van het secundair onderwijs. Het Sint-Jozefinstituut in Kontich ging de uitdaging aan en blies nieuw leven in haar studiebegeleiding. Eens de Lemo (Leerstijlen- en Motivatie-)test geïntegreerd geraakte in het leerprogramma van de derde graad, pasten de puzzelstukken in elkaar. Of hoe een kleine sneeuwvlok een flinke sneeuwbal werd... Maak kennis met het Lemo-effect.

5.1 Leercompetenties in het secundair onderwijs.

5.1.1 Context

Aan het einde van de jaren tachtig besteedden heel wat scholen ruime aandacht aan de begeleiding van socio-emotionele problemen bij leerlingen (groene leerkracht, werkgroepen verlies en verdriet). In het volgende decennium zocht men naar oplossingen voor de talrijke leerstoornissen (dyslexie, dysfasie...), die terecht om een betere omkadering vroegen. Sinds kort richt het onderwijs zich naar haar '**core business**': het leren van de leerling. We zien die kentering ook weerspiegeld in de stijging van het aantal BPT-uren voor studiebegeleiding. Ook in onze school is die inhaalbeweging merkbaar.

Terwijl in de eerste graad meer gestructureerde initiatieven bestonden rond het leren van de leerling, was dit minder het geval in de hogere jaren. Leerkrachten duiden leerproblemen nog in algemene termen als motivatie- en/of studieproblemen. Maar of de motivatie nu intern of extern te verklaren viel, of om welke verwerkingsvaardigheden het nu precies ging: daar hadden we nog weinig zicht op.

Het viel ons wel op dat de Plantijn Hogeschool veel meer ondersteuning bood bij studieproblemen. Van een nauwere samenwerking konden we alleen maar leren.

5.1.2 Aanleiding

Uit metingen in onze school bleek dat leerlingen uit bepaalde tso-richtingen niet de verwachte resultaten in het hoger onderwijs behaalden. Hoe kwam dit? Welke relevante competenties beheersten onze laatstejaars dan onvoldoende?

Plantijn Hogeschool en UA hadden al jaren onderzoek verricht naar relevante leercompetenties bij hun eigen studenten. In 2007 namen ze het besluit om hun project rond leerstijlen en motivatie uit te breiden naar een paar secundaire scholen. **DoLeLe** (Doorlopende leerlijnen in leercompetenties) was geboren: een interregionaal project met Vlaamse en Nederlandse partners.

Dit aanbod sloot perfect aan bij wat wij als een tekort aanvoelden. Onze directie besloot om in te tekenen op dit proefproject. Uit metingen van de UA bleek immers dat we de slaagkansen van studenten met 25% konden verhogen, door de leercompetenties te versterken.

5.1.3 Meerwaarde

Het DoLeLe-project, en nadien het **GoLeWe**-project, gaf ons voor het eerst de kans om op systematische, integrale en cyclische wijze aan gegevensverzameling en gegevensanalyse te doen wat betreft

leercompetenties en studiemotivatie. Het verving de bestaande studiebegeleidingsinitiatieven niet, maar vormde er wel een aanvulling op. We kregen de kansen en de middelen om de studiebegeleiding op een meer planmatige en effectieve wijze te organiseren.

De bedoeling van de Plantijn Hogeschool om het project uit te breiden tot de secundaire scholen lag juist in het ontwikkelen van 'Doorlopende Leerlijnen in Leercompetenties'. Tijdens de talrijke intervisiemomenten ontstond een praktische handwijzer voor het coachen van leren, gebaseerd op de **VOET 'Leren Leren'** voor het secundair. Daarnaast bood de samenwerking met een hogeschool en twee secundaire scholen uit Nederland de kans op een boeiende dialoog. Leren is ook 'over de grens gaan'.

Dergelijke intense vorm van langdurig overleg tussen hogeschool en secundair onderwijs bleek aan beide zijden zeldzaam te zijn, maar was zeer verrijkend en aanvullend. Naast de verwachte verschillen doken er ook opvallende gelijkenissen op, vooral wat de aanpak van het leren betrof.

De Plantijn Hogeschool beschikte over ruime ervaring met het gebruik van de test en het geven van aangepaste studiebegeleiding. Het samen ontwikkelen van tips en tools voor leerkrachten en docenten gaf ons de kans om het project echt te implementeren in onze school. Omgekeerd kreeg de hogeschool meer inzicht in de competenties van laatstejaars secundair.

5.2 Een draaiboek: van testafname tot studiebegeleiding

5.2.1 Fasering

- Omwille van de overgang van laatstejaars secundair naar eerstejaars hoger onderwijs, focussen we in eerste instantie op de derde graad.
- Voor het eerste jaar (2007-2008) beperken we ons tot een try-out, met drie proefklassen zesdejaars tso (Handel en Boekhouden-Informatica), en twee klassen aso (Humane Wetenschappen) als controlegroep.
- In het tweede jaar (2008-2009) testen we alle zesdejaars aso en tso. Het gaat hier om 150 leerlingen. Het bso heeft andere noden (eerder beroepsgericht) en wordt hier niet in opgenomen.
- We voorzien een testafname voor de hele derde graad aso en tso in het jaar 2009-2010. Voor het eerst hebben we een grote groep: ongeveer 350 leerlingen.
- In 2010-2011 testen we opnieuw alle leerlingen van de derde graad aso en tso (360 leerlingen). Voor het eerst leggen leerlingen de test een tweede maal af.

5.2.2 Sensibilisering

Het is belangrijk om zoveel mogelijk partijen tijdig te informeren over de test en de mogelijke studiebegeleiding. Dat kunnen leerlingen zijn, ouders, leerkrachten, coördinatoren, CLB, socio-emotionele begeleiders, enz. Daarom hebben we de Lemo-test in een **schoolwerkplan** opgenomen, dat over een termijn van vier jaar loopt.

- In september bezorgen we leerlingen en ouders van de betrokken klassen een brief met informatie over de Lemo-test. Deze is aangehecht bij een algemene brief over studie(keuze)begeleiding.
- In dezelfde maand nodigen we de titularissen van de betrokken klassen uit voor een infosessie (ad valvas en via de elektronische leeromgeving, of kortweg elo). Ook andere geïnteresseerden (directeur derde graad, coördinatoren, CLB, vakleerkrachten,...) zijn welkom. Met een powerpointvoorstelling krijgen ze informatie over de timing, de test zelf, de feedback, de interpretatie van de gegevens, de mogelijke studiebegeleiding. Deze briefing gebeurt bij voorkeur in een computerlokaal, zodat de aanwezigen de test zelf kunnen uitproberen.
- Op een personeelvergadering hebben we de rest van het lerarenkorps geïnformeerd over de stand van zaken.

- We hebben een cel 'Leren Leren' opgericht, die graadoverstijgend werkt en de leerbegeleiding van 1 naar 6 coördineert.
- Een pedagogische studiedag wordt helemaal gewijd aan 'Leren Leren'.

5.2.3 Testafname en feedback

Augustus

De test wordt best zo vroeg mogelijk in het schooljaar afgenomen. Einde augustus liggen de data voor testafname en feedbackrapportage al vast. Zo kunnen ze in de schooljaarkalender worden opgenomen. De studiebegeleider en de coördinator derde graad stellen de planning op, die vervolgens via de elo wordt verspreid. Inspraak van betrokken leerkrachten is hierbij belangrijk. Zij hebben soms beter zicht op de praktische afhandeling. Omdat de testafname in computerlokalen gebeurt, moeten deze tijdig worden gereserveerd. Het olc (open leercentrum) biedt bv. een handige oplossing.

Oktober

Wij kiezen ervoor om de **Lemo-test** in de maand oktober te laten invullen. Eerst komen de vijfde jaren aan de beurt, daarna de zesde jaren. In de eerste groep komen studiebegeleider en coördinator gedurende twee achtereenvolgende uren in de klas: met een **powerpointpresentatie** geven ze uitleg over de leercompetenties en het **feedbackrapport**. Vervolgens gaan de leerlingen aan de slag met de test, ze krijgen hun rapport en vullen hun **reflectieblad** in (zie ook www.GoLeWe.eu, 'Studiewijzer voor leerlingen', 'Zelfkennis'). Dit blad wordt aan het einde van de sessie opgehaald en aan de titularis bezorgd. Die voegt het dan bij het **schoolrapport**. Op die manier kunnen ook de ouders kennisnemen van de resultaten. Voor de zesde jaren volstaat één lesuur voor de test, het feedbackrapport en het reflectieblad.

Dankzij de recente webbased versie (**Goleweb**) kunnen bv. afwezige leerlingen de test alsnog invullen. Hun resultaten vinden we nadien in de groepsrapporten terug.

We hebben vijf groepsrapporten aangevraagd: voor 5 aso – 5 tso – 6 aso – 6 tso – leerkrachten en begeleiders. Zoals eerder vermeld zijn de bso-afdelingen niet opgenomen, omdat zij beroepsgericht en minder studiegericht zijn. In een eerste fase hebben enkel de graaddirectie, de coördinatoren en de studiebegeleiders toegang tot de groepsrapporten. De instellingsverantwoordelijke bezorgt de klasresultaten aan de betrokken titularis. We willen zeker benadrukken dat deze rapporten met de grootste discretie moeten worden behandeld. Het feedbackrapport zien we in de eerste plaats als een reflectiemiddel voor de leerling en een bijkomend hulpmiddel voor mogelijke begeleiding.

November

Op het oudercontact in november kan de klastitularis kort op de bal spelen. Hij kan het individueel feedbackrapport naast het schoolrapport leggen en zo mogelijke (studie)problemen analyseren. Omdat de studiebegeleider in dezelfde ruimte aanwezig is, kan die al een eerste contact met leerling en ouders leggen. Samen kunnen ze bepalen of er hulp nodig is.

December

De studiebegeleider en coördinator zijn op zoveel mogelijk evaluatievergaderingen in december aanwezig. De klassenraad kan dan meteen aangeven of zij begeleiding voor een bepaalde leerling nodig acht. Het oudercontact in december verloopt op dezelfde manier als dat van november.

5.2.4 Een gestructureerde aanpak van de studiebegeleiding

Wie?

De vraag naar studiebegeleiding komt vanuit verschillende hoeken. De ouders hebben de eerste brief gelezen en reageren wanneer hun zoon of dochter een slecht rapport heeft. De oudercontacten in november en december bieden hen bovendien de kans om hier rechtstreeks met de klastitularis en de studiebegeleider over te praten. Ook de leerling weet ondertussen bij wie hij terecht kan. In eerste instantie doen alle leerlingen aan zelfreflectie: hoe ver sta ik met mijn leren?

Aanvankelijk melden vooral sterke leerlingen met een enkelvoudig probleem zich aan. Ook leerlingen die twijfelen aan hun studiemethode vinden de weg naar de studiebegeleiding. Hier speelt het **wijnrankeffect**: leerlingen komen zich aandienen nadat ze bij anderen gemerkt hebben dat de begeleiding effect sorteert.

De zwakkere leerlingen bereiken we in eerste instantie via de klastitularis. Door in het tweede jaar aanwezig te zijn op de evaluatievergaderingen en/of klassenraden, kunnen we nu veel korter op de bal spelen. Het feedbackrapport wordt naast het schoolrapport gelegd, waardoor we mogelijke problemen op studiegebied veel sneller kunnen aanpakken. De klassenraad beslist dan welke leerlingen studiebegeleiding nodig hebben. De leerlingen krijgen een brief mee met het kerstrapport, met een uitnodiging voor een eerste gesprek en enkele vragen ter voorbereiding. Ouders moeten de brief mee ondertekenen, zodat ze eveneens op de hoogte zijn.

Hoe?

- Individuele begeleiding

De leerling brengt zijn uitnodiging en ev. zijn reflectieblad mee naar het eerste gesprek. De studiebegeleider peilt eerst naar mogelijke achtergronden voor zijn studieprobleem. De vergelijking met het schoolrapport wordt altijd gemaakt. Vervolgens zoekt hij samen met de leerling naar een (vernieuwde) studieaanpak, gebaseerd op de gegevens van het feedbackrapport.

De aanpak vertrekt altijd van een positief gegeven: waar slaagt de leerling wel in? De leerlingen van de derde graad gebruiken de tips en tools van de '**Studiewijzer**' (zie www.GoLeWe.eu). Bij een volgende afspraak moet de leerling enkele gerichte opdrachten vervullen. Meestal gaat het om een goede werkplanning en/of verwerkingsmethoden. Deze zijn bij voorkeur op **concrete vakken** gericht, zodat de leerling er onmiddellijk iets aan heeft. Waar het de leerling aan motivatie ontbreekt, zoeken we naar zijn **talenten** en toekomstmogelijkheden. In een derde graad wil dat nog al eens helpen.

Sommige leerlingen hebben aan enkele sessies voldoende, en kunnen daarna zelfstandig aan de slag. Voor hen biedt de studiebegeleiding de mogelijkheid om aan hun studiemethode te werken. Anderen zien het bos door de bomen niet en hebben een houvast aan regelmatige begeleiding. Leerlingen zijn verschillend en studiebegeleiding kan niet anders dan op maat zijn. Niet elke leerling kan onmiddellijk geholpen worden. Hoe meer personen achter de leerling staan - ouders, vrienden, klastitularis, vakleerkrachten - hoe meer de kans bestaat dat hij het toch haalt. Regelmatig contact tussen alle betrokken partijen is essentieel. De studiebegeleider maakt telkens een verslag van de sessie. Een beknopte versie wordt opgenomen in het elektronisch leerlingvolgdossier.

- Groepsbegeleiding

Uit het groepsrapport blijkt vaak dat leerlingen met eenzelfde probleem worstelen. Een begeleiding in groep biedt het voordeel dat leerlingen van elkaar kunnen leren. Sommige vakken kunnen misschien met een andere strategie toch ingestudeerd worden. Bovendien voelen leerlingen zich gesteund door de aanwezigheid van '**lotgenoten**'. Ze zullen zich sneller aanpassen. We kiezen bij voorkeur leerlingen die in dezelfde klas of dezelfde richting zitten.

- Klassikale begeleiding

Bij sommige klassen is het overduidelijk: hier is een klassikaal studieprobleem. Vaak gaat het om een gebrek aan planning of het moeilijk verwerken van grote gehelen. Soms trekt een klastitularis aan de

alarmbel, soms zit een vakleraar met de handen in het haar. Hier kan een **leeratelier** soelaas bieden: leren plannen, mindmaps maken voor het vak in kwestie, leren schematiseren, alles is mogelijk. De studiebegeleider werkt hier nauw samen met de vakleraar.

- Begeleiding van leerkrachten

Om ook collega's ervan te overtuigen aan de slag te gaan met de verschillende leerstrategieën plaatsten we de 'Studiewijzer' in de elo. Die wordt in verschillende rubrieken opgedeeld, zodat de leerkracht enkel de gewenste informatie hoeft aan te klikken. Voorbeelden hiervan zijn: de SKAPA-methode, skimmend lezen, een planning opmaken, een leerproces sturen, ... Leerkrachten kunnen er dan in de klas mee werken en de strategieën toepassen in hun vak.

Als deze informatie dan nog wordt meegedeeld op een **personeelsvergadering** of verder wordt uitgediept tijdens een **pedagogische studiedag**, is de cirkel rond.

Leerlijnen

De leercompetenties van de Lemo-test zijn rechtstreeks ingebed in de VOET. Het is dan ook van belang om de leerlijnen op dit vlak uit te werken. Het oprichten van een cel 'Leren Leren' heeft dit proces zeker versneld.

In de eerste graad was, zoals gezegd, al heel wat aanwezig. 'Leren Leren' wordt hier tijdens de lessen aangeboden. De 'cel' werkte een **lesmap** uit, waar de leerlingen gedurende een heel jaar mee bezig zijn. De begeleiding is hier vooral klassikaal.

Voor de tweede graad ontwikkelden we een **werkmap** die in de loop van het jaar wordt ingevuld. Zowel titularissen als vakleerkrachten nemen een deel van deze map op in hun vakken. We hebben hen met een korte enquête bevraagd over hun voorkeur voor een bepaald onderdeel van de werkmap. Tot slot hebben de leden van de cel ervoor gezorgd dat elk onderdeel in elke klas aan bod komt. Begeleiding gebeurt zowel klassikaal (via leerateliers) als in groepjes, omdat leerlingen op deze leeftijd zeker zoveel leren van elkaar. In de toekomst hopen we de Lemo-test voor de tweede graad hier te kunnen integreren.

De begeleiding voor de derde graad vertrekt vanuit de Lemo-test en is vooral individueel gestuurd. De **studiewijzer** is online te gebruiken. Daarnaast zijn ook leerateliers mogelijk om klassikale studieproblemen aan te pakken (zie boven).

De studiemappen zijn op elkaar afgestemd, en we hebben nauwlettend toegekeken dat ook de terminologie in de drie graden dezelfde is. Zo weet de leerling duidelijk wat met 'Leren Leren' bedoeld wordt.

5.3 Voorwaarden voor een goede testsituatie en een degelijke begeleiding

5.3.1 Geïntegreerd beleid

Het welslagen van deze onderwijsvernieuwing binnen de school (micro-niveau) hangt af van de schoolcultuur, het schoolbeleid, de schoolparticipatie, de schoolorganisatie, interne en externe communicatie en de schoolinfrastructuur. Kortom: van het beleidsmatige tot het heel praktische. Beslissend is echter de samenhang tussen deze domeinen en niveaus. Daarnaast zijn er de opgelegde VOET over 'Leren Leren' die het geheel ondersteunen (macro-niveau).

Het is echter een utopie om alle domeinen en niveaus onmiddellijk op elkaar afgestemd te krijgen. Het besef dat het implementeren van elke onderwijsvernieuwing zowat drie jaar vraagt, gaf ons als begeleiders van het project een geruststellend perspectief.

Het is belangrijk eerst na te gaan: wat bestaat er aan studiebegeleiding op deze school? Hoe werkt men hier aan 'Leren Leren'? Waar is er nu al ruimte voor studiebegeleiding? Om zich dan de vraag te stellen:

welke plaats kan de Lemo-test in dit geheel innemen? De Leerstijlen- en Motivatietest mag dus niet los gezien worden van het bestaande beleid.

5.3.2 Participatie

Belangrijk is dat de schooldirectie het thema van leercompetenties als één van haar prioriteiten ziet. Als een school een hele reeks andere prioriteiten heeft lopen, dan is het beter dit project uit te stellen. Het vraagt immers veel energie en aandacht. Ook is het essentieel om af te toetsen bij enkele referentiefiguren op de school (bv. vakhoofden) hoe zij tegenover dit project staan. Een bevraging van het hele korps over dit thema is in een eerste fase niet relevant.

Onze school heeft het thema van leercompetenties en motivatie opgenomen als een **prioriteit**; dit in overleg met de personeelsraad. Omdat het project nog in zijn startfase bevond, was het in een eerste jaar niet altijd makkelijk om de impact op het schoolgebeuren juist in te schatten. Toch heeft dit project het vertrouwen gekregen – met de maanden steeds meer - omdat de personeelsvertegenwoordigers en later ook de vakhoofden en de betrokken titularissen overtuigd raakten van het nut van de test en de bijhorende begeleiding. Leerkrachten en schooldirectie zagen het ook als een instrument om verder te werken aan de VOET 'Leren Leren'. In het jaar 2007-2008 waren we in de vakgroepen met de VOET aan de slag gegaan en daarom was de tijd rijp om rond dit thema te werken.

Maar ook andere partijen worden beetje bij beetje bij dit project betrokken: de coördinatoren, het CLB, de socio-emotionele begeleiders, het oudercomité, de vakleerkrachten en de leerlingenraad.

Met artikels in het schoolblad 'Schakel' gaven we op een toegankelijke manier gestalte aan de inhoud van het project. Op een personeelsvergadering (2009) schetsten we, in het kader van 'Leren Leren', de inhoud van de Lemo-test en de mogelijke begeleiding nadien. Tijdens de pedagogische studiedag van september 2010 boden we onze collega's de kans om kennis te maken met hun leerstijl in een interactieve workshop.

5.3.3 Organisatie en infrastructuur

De directie moet bereid zijn om de praktische consequenties in rekening te brengen. De schoolorganisatie, het ter beschikking stellen van infrastructuur en de communicatie moeten gericht gebeuren.

Zo werden wij aanvankelijk twee lesuren vrijgeroosterd en kregen we voldoende kansen om ons verder te **professionaliseren** op dit domein. Elk jaar werden er meer **BPT-uren** voorzien om de organisatie van de Lemo-test, de studiebegeleiding en de werking van de **cel 'Leren Leren'** in goede banen te kunnen leiden. Nu de test webbased is, komt ook het beheer van die site bij de studiebegeleider terecht. Tel daarbij de regelmatige vergaderingen met de GoLeWe-groep en je krijgt een idee van de omvang van deze taak.

Zoals eerder vermeld, is het belangrijk dat de hele planning klaar is voor het eigenlijke schooljaar begint. Het is aangewezen om in het eerste jaar met een aantal **proefklassen** te beginnen en dan stelselmatig uit te breiden. Het project vraagt een flinke organisatie en het is beter om uit eerdere ervaringen te leren. De test kan enkel worden afgenomen in computerlokalen, dus de school moet hierop voorzien zijn. Het uitschrijven van een jaarplan is geen overbodige luxe. Timing, participerende klassen, betrokken leerkrachten, documenten en infomomenten moeten er een plaats krijgen en het geheel moet terug te vinden zijn in de schoolkalender. Een communicatie-platform (zoals de elo) en uitgebreide literatuur in de schoolbibliotheek dragen bij tot verdere professionalisering.

De studiebegeleider moet als dusdanig (h)erkend worden door directie en collega's. Zo kan hij constructief aan begeleiding doen. Het is handig als hij een apart lokaal en een computer tot zijn beschikking heeft, zodat hij ongestoord met de leerling kan werken. De ervaring leert dat de meeste leerlingen open staan voor hulp. Zonder een minimum aan privacy kan de begeleiding niet functioneren.

5.4 Een aanpak in evolutie

5.4.1 Sneeuwbaleffect

Intussen werken we een vierde jaar met de test en we stellen een aantal positieve effecten vast.

- De klastitularissen zijn ondertussen nauw betrokken geraakt en gebruiken de groepsrapporten als basis voor het gesprek bij de oudercontacten.
- Waar wij het project in het begin zelf onder de aandacht moesten plaatsen, zijn de leerkrachten en andere participanten intussen vragende partij geworden.
- Door de oprichting van de cel 'Leren Leren' hebben we de leerlijnen verder uitgewerkt en de studiemappen op elkaar afgestemd.

De directie stelde meer uren ter beschikking voor de organisatie van de test, de werking van de cel en de studiebegeleiding.

Daarnaast zijn er verschillende nieuwe initiatieven ontwikkeld. De studiebegeleider vormt een belangrijke schakel in het studieproces. Hij is het aanspreekpunt voor leerlingen, ouders en collega's. Hij is aanwezig bij de leerlingenbespreking op klassenraden en evaluatievergaderingen. Verder is hij beschikbaar voor informatie en hulp tijdens het oudercontact bij het kerstrapport.

Informatie over studiebegeleiding en een studiebrochure verspreiden we via de elo. Met artikels in de schoolkrant, een personeelsvergadering, diverse nascholingen en een pedagogische studiedag rond 'Leren Leren' houden we de vinger aan de pols.

Door mee te werken aan dit project focussen we in de eerste plaats op het verbeteren van de leercompetenties van onze leerlingen. Een prettig neveneffect is dat ook leerkrachten bewuster leren omgaan met leerstrategieën. Tenslotte heeft dit een sneeuwbaleffect: men wil vanuit eerste en tweede graad mee nadenken over leerlijnen en studiebegeleiding.

5.4.2 Verdere toekomstplannen

We zouden het feedbackrapport en het reflectiedocument graag willen integreren in een **studie(keuze)portfolio** voor al onze leerlingen van de derde graad. Daarnaast zouden het feedbackrapport en de gegeven studiebegeleiding deel kunnen uitmaken van het gedigitaliseerd pedagogisch dossier.

Ook het **opvolgen van de test** staat op het programma. Voor het eerst hebben we leerlingen die de test zowel in 5 als in 6 hebben afgelegd. Het zal interessant zijn om die gegevens naast elkaar te leggen. Een deel van onze leerlingen studeert bovendien verder aan de Plantijn Hogeschool. Zij worden nauwgezet opgevolgd en ook hier zijn we nieuwsgierig naar de resultaten.

Het zal een absolute meerwaarde betekenen als meer hogescholen intekenen op de test. Zo zullen we de evolutie van de leercompetenties blijvend kunnen volgen en onze studiebegeleiding hieraan aanpassen. In dit kader lijkt het ons interessant om een soort permanent '**netwerk**' op te richten, waar secundaire scholen en hogescholen elkaar kunnen vinden.

We willen nog meer aandacht besteden aan het verder uitwerken van en implementeren van de handwijzers. Het verzamelde materiaal moet verder geoptimaliseerd en aangevuld worden. Het is zeker zinvol om daarnaast vakgebonden tips en tools te ontwikkelen.

Dit jaar werd een Lemo-test voor de tweede graad uitgewerkt. Zodra we deze actief kunnen gebruiken, hopen we deze te integreren in ons studiewerkplan. Op die manier ontstaat er een leerlijn van het derde jaar secundair tot het laatste jaar hoger onderwijs.

5.4.3 *Bedenkingen*

Verplichten?

Het blijft een teer punt of men leerlingen kan verplichten om studiebegeleiding te volgen. Zij die verplicht moeten worden, zijn niet altijd het meest gemotiveerd om aan hun leercompetenties te werken. Zo redeneert de hogeschool en zij zal dan ook geen studiebegeleiding opleggen.

In het secundair onderwijs weegt de opvoedende plicht sterker door. Een eerste gesprek is in onze school verplicht, daarna is het aan de leerling om te beslissen of hij nog verder geholpen wil worden. Het gaat tenslotte om leerlingen uit de derde graad.

Meestal vormt dit geen probleem: de leerling is bereid om zijn leerstijl aan te passen en beslist pas na enkele sessies dat hij klaar is om zelf aan de slag te gaan. Sommigen vragen expliciet om hen te blijven volgen, omdat ze zich onzeker voelen, of omdat ze beseffen dat ze externe sturing nodig hebben. Dit gebeurt in samenspraak met de studiebegeleider en de klastitularis. Beiden kunnen de leerling motiveren om begeleiding te aanvaarden.

Methode?

De studiebegeleiding gebeurt in de derde graad veelal individueel, maar we proberen ook wel groepsbegeleiding (op basis van gemeenschappelijke kenmerken) of klassikale begeleiding (bv. om te leren plannen) uit. Welke vorm nu het meest efficiënt is, hangt af van de situatie en de graad. We proberen om hier met een stappenplan een lijn in te krijgen.

Voorlopig zien we de individuele leerlingen om de twee à drie weken. We spreken heel vaak af via mail, zowel met leerlingen als met ouders en leraren.

We denken er ook over om gerichte sessies aan te bieden bij het begin van elk schooljaar, voor alle klassen, in een soort van leerateliers.

Meetbaarheid?

De impact en de relevantie van de Lemo-test staan buiten kijf. De correlatie tussen de feedbackrapporten en de schoolresultaten is frappant. Toch blijft de vraag naar de meetbaarheid van de resultaten die geboekt worden dankzij de extra studiebegeleiding. Veel hangt af van de motivatie van de leerling en de degelijkheid van de begeleiding.

5.4.4 *Kracht van het initiatief*

Dit project gaf ons de kans om over de muur te kijken. Hogescholen nemen onze leerlingen over en kampen daardoor met dezelfde leer- en andere moeilijkheden. Het was leerrijk om te zien hoe zij met die specifieke problematiek omgingen. Door de sterke **herkenbaarheid** was de wil aan beide kanten even groot om er werk van te maken. Dit kreeg concreet vorm in de handwijzer met tips en tools en in het uitwisselen van ervaringen m.b.t. studiebegeleiding.

Voor onze school betekende de deelname aan dit project een **keerpunt**, waarbij op korte tijd heel wat meer aandacht is gegaan naar studiebegeleiding.

Het instrument, de Lemo-test, houdt op termijn een **tijdsbesparing** in. Waar we anders met de natte vinger moesten inschatten waar het studieprobleem bij een bepaalde leerling lag... hebben we nu een instrument om een leerling aangepast te begeleiden. Bovendien heeft de confrontatie van de leerling met zijn eigen testresultaten al een motiverend effect om te reflecteren over de eigen leerstijl.

Dat de hogeschool ons dit instrument bovendien zelf aanreikt, om op een meer **systematische** en gerichte wijze aan studiebegeleiding te kunnen doen, is een pluspunt. Wij verzekeren hen van een versterkte instroom en zij werken op hun beurt aan een kwalitatieve uitstroom. Kortom, dit is een huwelijk waar beide partners beter van worden.

6 Besluit

Het inplannen van de Lemo-test, het uitbouwen van (aansluitende) studiebegeleiding en het ontwikkelen van de nodige tools: het is niet het verhaal van één jaar: partnerscholen en hogeschool leerden om langzaam te gaan. Troostend voor hen was alvast de gedachte dat het implementeren van elke onderwijsvernieuwing in een instelling drie jaar vraagt. Geen toeval dat zij nu pas hun praktijkverhaal brengen.

En wat zijn de meeropbrengsten van dit project? In exacte cijfers is het (nog) niet te meten. Maar toch merken de partners duidelijke voordelen. De Lemo-test houdt op termijn een tijdsbesparing in. Waar vroeger nogal eens met de natte vinger werd ingeschat waar het studieprobleem bij een bepaalde leerling lag... laat de Lemo-test toe om op een systematische wijze aan gegevensverzameling en gegevensanalyse te doen wat betreft leercompetenties en studiemotivatie. Een juister gerichte begeleiding is daarvan het gevolg. Bovendien heeft de confrontatie van de leerling met zijn eigen testresultaten een motiverend effect om te reflecteren over de eigen leervaardigheden. Op zich geeft dit al een leereffect waarmee de ene leerling op zichzelf, de andere mits begeleiding en een derde misschien helemaal niet, verder mee aan de slag gaat. De leerlingen leren voor zelf denken over hun leren.

Voor de ene school bracht het invoeren van de Lemo een sneeuwbal effect tot stand rond studiebegeleiding bij de andere school was dit het sluitstuk van de studiebegeleidingspyramide over de drie graden heen. Alle scholen zijn het erover eens dat de Lemo en de aansluitende begeleiding tot positieve resultaten leidt. Dat horen ze ook doorheen de getuigenissen van leerkrachten en leerlingen.,

Dat hogescholen en universiteiten de test ook gebruiken geeft een leerlijn in leercompetenties van SO naar HO en dat is ook een duidelijk pluspunt. 'Hogescholen nemen onze leerlingen over en kampen daardoor met dezelfde leer- en andere moeilijkheden. Door de sterke herkenbaarheid is de wil aan beide kanten even groot om er werk van te maken.' (Sint-Jozef) En het resultaat van zo een samenwerking hebt u in dit artikel kunnen lezen.

Hopelijk bent u geboeid geraakt en mag dit een aanzet zijn om zelf met veel goesting aan de slag te gaan en zo uiteindelijk zelf een eigen praktijkverhaal waar te maken.

7 Aan de slag?

Plantijn hogeschool organiseert regelmatig nascholingen over het gebruik van de Lemo-test: Ook organiseert en stimuleert zij lerende netwerken waarbij ervaren en minder ervaren scholen in dialoog gaan. Voor een overzicht van de nascholingen: <http://www.golewe.eu/main.aspx?c=GOESTING&n=500959>

Nascholing in de eigen instelling kan ook: aanvragen mailen naar: veronique.blockhuys@plantijn.be

www.golewe.eu

